

I PRIEDAS**BENDROSIOS SĄLYGOS****TURINYS**

I PRIEDAS BENDROSIOS SĄLYGOS	1
A DALIS – TEISINĖS IR ADMINISTRACINĖS NUOSTATOS.....	4
II.1 STRAIPSNIS – TERMINŲ APIBRĖŽTYS	4
II.2 STRAIPSNIS – BENDRIEJI PARAMOS GAVĖJŲ ĮSIPAREIGOJIMAI IR VAIDMUO.....	5
II.2.1 Bendrieji paramos gavėjų įsipareigojimai ir vaidmuo.....	5
II.2.2 Bendrieji kiekvieno paramos gavėjo įsipareigojimai ir vaidmuo	5
II.2.3 Bendrieji koordinuojančiojo paramos gavėjo įsipareigojimai ir vaidmuo.....	6
II.2.4 Išorinės monitoringo (stebėsenos) komandos vaidmuo.....	7
II.3 STRAIPSNIS – KOMUNIKACIJA TARP ŠALIŲ	7
II.3.1 Komunikacijos forma ir priemonės	7
II.3.2 Komunikacijos data.....	7
II.4 STRAIPSNIS – ATSAKOMYBĖ UŽ ŽALAS.....	8
II.5 STRAIPSNIS – INTERESŲ KONFLIKTAI	8
II.6 STRAIPSNIS – KONFIDENCIALUMAS	8
II.7 STRAIPSNIS – ASMENS DUOMENŲ TVARKYMAS.....	9
II.7.1 Asmens duomenų tvarkymas, kurį atlieka Agentūra (Komisija).....	9
II.7.2 Asmens duomenų tvarkymas, kurį atlieka paramos gavėjai.....	9
II.8 STRAIPSNIS – SĄJUNGOS FINANSAVIMO MATOMUMAS	10
II.8.1 Informacija apie Sąjungos finansavimą ir LIFE programos bei Natura 2000 logotipų naudojimas	10
II.8.2 Teiginys atleidžiantis Agentūrą (Komisiją) nuo atsakomybės	11
II.9 STRAIPSNIS – EGZISTUOJANČIOS TEISĖS, NUOSAVYBĖ IR REZULTATŲ PANAUDOJIMAS (ĮSKAITANT INTELEKTINĖS BEI PRAMONINĖS NUOSAVYBĖS TEISES)	11
II.9.1 Paramos gavėjų teisė į rezultatų nuosavybę	11
II.9.2 Egzistuojančios nuosavybės teisės	11
II.9.3 Sąjungos teisė naudoti rezultatus ir egzistuojančias teises	11
II.10 STRAIPSNIS – PROJEKTO ĮGYVENDINIMUI REIKALINGŲ SUTARČIŲ SUDARYMAS....	12
II.11 STRAIPSNIS – DALIES PROJEKTO UŽDUOČIŲ SUBRANGA.....	13
II.12 STRAIPSNIS – FINANSINĖ PARAMA TREČIOSIOMS ŠALIMS	14
II.13 STRAIPSNIS – SUTARTIES PAKEITIMAI.....	14
II.14 STRAIPSNIS – MOKĖJIMO PRAŠYMŲ PERDAVIMAS TREČIOSIOMS ŠALIMS	15
II.15 STRAIPSNIS – NENUGALIMA JĖGA <i>FORCE MAJEURE</i>	15
II.16 STRAIPSNIS – PROJEKTO ĮGYVENDINIMO SUSTABDYMAS.....	15
II.16.1 Įgyvendinimo sustabdymas iš paramos gavėjų pusės.....	15
II.16.2 Įgyvendinimo sustabdymas iš Agentūros (Komisijos) pusės	16

II.16.3	Sustabdymo poveikis.....	17
II.17	STRAIPSNIS – SUTARTIES NUTRAUKIMAS.....	17
II.17.1	Sutarties nutraukimas iš koordinuojančiojo paramos gavėjo pusės	17
II.17.2	Vieno ar daugiau paramos gavėjų dalyvavimo nutraukimas iš koordinuojančiojo paramos gavėjo pusės	18
II.17.3	Sutarties nutraukimas arba vieno ar daugiau paramos gavėjų dalyvavimo nutraukimas iš Agentūros (Komisijos) pusės	18
II.17.4	Nutraukimo padariniai.....	20
II.18	STRAIPSNIS – TAIKYTINA TEISĖ, GINČŲ SPRENDIMAS IR VYKDYTINI SPRENDIMAI	22
B DALIS	– FINANSINĖS NUOSTATOS	23
II.19	STRAIPSNIS – Tinkamos finansuoti išlaidos	23
II.19.1	Išlaidų tinkamumo sąlygos	23
II.19.2	Tinkamos finansuoti tiesioginės išlaidos.....	23
II.19.3	Tinkamos finansuoti netiesioginės išlaidos	26
II.19.4	Netinkamos finansuoti išlaidos.....	27
II.20	STRAIPSNIS – DEKLARUOTŲ SUMŲ IDENTIFIKAVIMAS IR PATIKRINIMAS	28
II.20.1	Išlaidų ir įnašų deklaravimas.....	28
II.20.2	Deklaruotas išlaidas ir įnašus patvirtinantys įrašai ir kiti dokumentai	28
II.20.3	Išlaidų apskaitos praktikos atitikties nustatymo sąlygos	29
II.21	STRAIPSNIS – SU PARAMOS GAVĖJAIS SUSIJUSIŲ SUBJEKTŲ IŠLAIDŲ TINKAMUMAS FINANSUOTI.....	29
II.22	STRAIPSNIS – BIUDŽETO PAKEITIMAI	29
II.23	STRAIPSNIS – ATASKAITŲ TEIKIMO ĮSIPAREIGOJIMŲ NEVYKDYMAS	29
II.24	STRAIPSNIS – MOKĖJIMŲ SUSTABDYMAS IR MOKĖJIMO TERMINŲ SUSTABDYMAS	29
II.24.1	Mokėjimų sustabdymas	29
II.24.2	Mokėjimo termino sustabdymas	31
II.25	STRAIPSNIS – GALUTINĖS DOTACIJOS SUMOS APSKAIČIAVIMAS	32
II.25.1	1 žingsnis – kompensavimo normos taikymas tinkamoms finansuoti išlaidoms ir vienetinių, fiksuotosios normos ir fiksuotosios sumos įnašų pridėjimas.....	32
II.25.2	2 žingsnis – Apribojimas iki maksimalios dotacijos sumos.....	32
II.25.3	3 žingsnis – Sumažinimas dėl ne pelno siekimo taisyklės	33
II.25.4	4 žingsnis – Sumažinimas dėl netinkamo įgyvendinimo ar kitų įsipareigojimų nevykdymo ...	33
II.26	STRAIPSNIS – SUSIGRAŽINIMAS.....	34
II.26.1	Susigrąžinimas likusios sumos mokėjimo metu.....	34
II.26.2	Susigrąžinimas po likusios sumos mokėjimo.....	34
II.26.3	Susigrąžinimo procedūra	34
II.26.4	Palūkanos už pavėluotus mokėjimus.....	35
II.26.5	Banko mokesčiai	35
II.27	STRAIPSNIS – PATIKRINIMAI, AUDITAI IR ĮVERTINIMAI	35
II.27.1	Techniniai ir finansiniai patikrinimai, auditai, tarpiniai ir galutiniai įvertinimai	35
II.27.2	Dokumentų saugojimo tvarka	36
II.27.3	Įsipareigojimas pateikti informaciją	36

II.27.4	Apsilankymai vietoje.....	37
II.27.5	Nesuderinama audito procedūra.....	37
II.27.6	Audito metu surinktų duomenų pasekmės	37
II.27.7	Sisteminių ar pasikartojančių klaidų, nukrypimų nuo normos, apgaulės ar kitų įsipareigojimų pažeidimų taisymas	37
II.27.8	OLAF inspekcijos ir patikrinimai.....	39
II.27.9	Europos audito rūmų vykdomi patikrinimai ir auditai	39

A DALIS – TEISINĖS IR ADMINISTRACINĖS NUOSTATOS

II.1 STRAIPSNIS – TERMINŲ APIBRĖŽTYS

Šioje Sutartyje vartojamų terminų apibrėžtys:

projektas – veiksmų ar veiklų derinys, kuriam skiriama dotacija ir kuri paramos gavėjai turi įgyvendinti, kaip aprašyta II priede;

konfidenciali informacija arba dokumentas – bet kokia informacija ar dokumentas (bet kokio formato), kurios nors šalies gautas iš kitos šalies arba kuriuo kuri šalis naudojasi įgyvendinant Sutartį, kurių konfidencialumą bet kuri šalis yra patvirtinusi raštu. Tai neapima viešai prieinamos informacijos;

interesų konfliktas – padėtis, kai paramos gavėjui nešališkai ir objektyviai įgyvendinti Sutartį trukdo priežastys, susijusios su šeima, emociniu gyvenimu, politinėmis ar pilietinėmis pažiūromis, ekonominiu interesu ar bet koku kitu su Sutarties dalyku susijusiu paramos gavėjo ir Agentūros (Komisijos) ar bet kokios trečiosios šalies bendru interesu;

tiesioginės išlaidos – konkrečios išlaidos, tiesiogiai susijusios su projekto įgyvendinimu ir todėl gali būti tiesiogiai jam priskirtos. Į jas negali būti įskaičiuotos jokios netiesioginės išlaidos;

nenugalimos jėgos aplinkybės (*force majeure*) – bet kokia šalių nekontroliuojama ypatinga situacija arba įvykis, kurio nebuvo įmanoma numatyti, dėl kurio kuri nors iš šalių negali vykdyti kurios nors iš Sutartyje nustatytų pareigų, kurių lėmė ne jų ir ne subrangovų, susijusių subjektų ar finansinę paramą gaunančių trečiųjų šalių klaida ar aplaidumas ir kuris buvo neišvengiamas nepaisant viso deramo stropumo. Nenugalimos jėgos aplinkybe negalima laikyti: darbo ginčų, streikų, finansinių sunkumų arba paslaugos nevykdymo, įrangos ar medžiagų defektų, vėlavimo juos pristatyti, išskyrus atvejus, kai tai tiesiogiai lemia atitinkama nenugalimos jėgos aplinkybė;

oficialus pranešimas – rašytine šalių tarpusavio komunikacijos forma paštu arba el. paštu siunčiamas pranešimas, kurio siuntėjas gauna įtikinamą įrodymą, kad nurodytas adresatas pranešimą gavo;

sukčiavimas – bet koks tyčinis veikimas arba neveikimas, kenkiantis Sąjungos finansiniams interesams, susijęs su suklastotų, klaidingų arba neišsamių pranešimų ar dokumentų pateikimu ir informacijos neatskleidimu nesilaikant konkrečios pareigos;

įgyvendinimo laikotarpis – projektą sudarančių veiksmų įgyvendinimo laikotarpis, nurodytas I.2.2 straipsnyje;

netiesioginės išlaidos – išlaidos, kurios nėra konkrečios tiesiogiai su projekto įgyvendinimu susijusios išlaidos ir todėl negali būti tiesiogiai jam priskirtos. Į jas negali būti įskaičiuotos jokios išlaidos, kurios identifikuojamos ar deklaruojamos kaip tinkamos finansuoti tiesioginės išlaidos;

pažeidimas – bet koks Sąjungos teisės nuostatos pažeidimas dėl paramos gavėjo veikimo arba neveikimo, kenkiantis arba galintis pakenkti Sąjungos biudžetui;

didžiausia dotacijos suma – didžiausias ES įnašas į projektą, nustatytas I.3.1 straipsnyje;

anksčiau sukurta medžiaga – bet kuri medžiaga, dokumentas, technologija arba praktinė patirtis, jau buvę prieš gavėjui juos panaudojant rezultatui gauti įgyvendinant veiklą projektą;

egzistuojanti teisė – bet kokia pramoninės arba intelektinės nuosavybės teisė, susijusi su anksčiau sukurta medžiaga; tai gali būti nuosavybės teisė, licencijuojama teisė ir (arba) panaudos teisė, priklausanti gavėjui arba bet kokiai kitai trečiajai šaliai;

susijęs asmuo – bet kuris asmuo, turintis teisę atstovauti paramos gavėjui arba jo vardu priimti sprendimus;

pradžios data – I.2.2 straipsnyje nustatyta projekto įgyvendinimo pradžios data;

subrangos sutartis – II.10 straipsnyje nurodyta viešųjų pirkimų sutartis dėl trečiosios šalies atliekamo užduočių, kurios yra II priede aprašyto projekto dalis, įgyvendinimo;

reikšminga klaida – bet koks Sutarties nuostatos pažeidimas dėl veikimo arba neveikimo, kenkiantis arba galintis pakenkti Sąjungos biudžetui.

II.2 STRAIPSNIS – BENDRIEJI PARAMOS GAVĖJŲ ĮSIPAREIGOJIMAI IR VAIDMUO

II.2.1 Bendrieji paramos gavėjų įsipareigojimai ir vaidmuo

Paramos gavėjai:

- (a) Yra atsakingi vykdyti projektą laikantis šioje sutartyje numatytų nuostatų tiek kartu, tiek kiekvienas atskirai; Jei paramos gavėjas neįgyvendina savo *projekto* dalies, kiti paramos gavėjai tampa atsakingi už šios *projekto* dalies įgyvendinimą (bet nedidinant *maksimalaus dotacijos dydžio*);
- (b) yra atsakingi už jiems taikomų teisinių normų ir įsipareigojimų vykdymą tiek kartu, tiek kiekvienas atskirai vadovaujantis ES, tarptautiniais ir nacionaliniais įstatymais;
- (c) privalo tarpusavyje suderinti veiklą tinkamam *projekto* vykdymui užtikrinti, atsižvelgiant į Sutarties sąlygas; kaip apibrėžta Specialiosiose sąlygose, tie suderinimai turi būti patvirtinti tarpusavio sutartimis tarp paramos gavėjų;
- (d) tvarkingai veda apskaitos knygas, atsižvelgiant į įprastus apskaitos įstatymų bei nutarimų reikalavimus;
- (e) užtikrina, kad visose sąskaitose yra aiškios nuorodos į projektą;
- (f) projekto kontekste, nesielgia kaip subrangovai ar tiekėjai kitiems paramos gavėjams;
- (g) finansiškai prisideda prie projekto;

II.2.2 Bendrieji kiekvieno paramos gavėjo įsipareigojimai ir vaidmuo

Kiekvienas asocijuotasis paramos gavėjas turi:

- (a) koordinuojančiajam paramos gavėjui nedelsiant pranešti apie bet koki žinomą pasikeitimą, galintį daryti įtaką projekto eigai ar trukmei, o LIFE Gamtos ir Bioįvairovės projektams apie bet kokią trečiųjų šalių veiklą, kuri gali daryti stiprų neigiamą poveikį projekto saugomoms vietovėms/rūšims, ir jei įmanoma, atlikti veiksmus, padedančius trečiašias šalis atsisakyti

tokios veiklos;

- (b) koordinuojančiajam paramos gavėjui nedelsiant pranešti apie bet koki jo paties ar susijusio subjekto teisinio, finansinio, techninio, organizacinio ar nuosavybės statuso pasikeitimą ir taip pat pavadinimo, adreso ar teisinio atstovo pasikeitimą;
- (c) koordinuojančiajam paramos gavėjui per nustatytą laikotarpį pateikti:
 - (i) duomenis, reikalingus atsiskaitymams, finansinių ataskaitų parengimui bei kitus dokumentus numatytus Sutartyje;
 - (ii) visus dokumentus, reikalingus audito, patikrinimų ar įvertinimo metu, kaip nurodyta II.27 straipsnyje;
 - (iii) bet kokią kitą informaciją, kurią reikia pateikti Agentūrai (Komisijai), numatytą Sutartyje, išskyrus tuos atvejus, kai Sutartis reikalauja paties paramos gavėjo pateikti tokią informaciją tiesiogiai Agentūrai (Komisijai).

II.2.3 Bendrieji koordinuojančiojo paramos gavėjo įsipareigojimai ir vaidmuo

Koordinuojantysis paramos gavėjas:

- (a) turi prižiūrėti, kad *projektas* būtų įvykdytas atsižvelgiant į Sutarties reikalavimus;
- (b) tarpininkauja visoje komunikacijoje tarp paramos gavėjų ir Agentūros (Komisijos), išskyrus atvejus, nurodytus Sutartyje. Taip pat koordinuojantysis paramos gavėjas:
 - (i) turi nedelsiant informuoti Agentūrą (Komisiją) apie:
 - pavadinimo, adreso, teisėto atstovo pasikeitimą, visų paramos gavėjų ir su jais susijusių subjektų,
 - teisinės, finansinės, techninės, organizacinės ar nuosavybės informacijos pasikeitimus tiek paramos gavėjų, tiek su jais susijusių subjektų,
 - bet kokias aplinkybes ar įvykius, galinčius daryti įtaką projekto vykdymui ar jo terminams, apie kuriuos koordinuojantysis paramos gavėjas žino.
 - LIFE Gamtos ir Bioįvairovės projektams apie bet kokią trečiųjų šalių veiklą, galinčią daryti didelę neigiamą įtaką projekto apimamoms vietovėms ar rūšims, ir jei įmanoma, imtis visų įmanomų priemonių, kad tos šalys būtų atkalbėtos nuo tokių veiksmų;
 - (ii) neša atsakomybę už visų Sutartyje numatytų dokumentų bei informacijos pateikimą Agentūrai (Komisijai), išskyrus Sutartyje numatyta išimtis; jei reikalinga informacija iš kitų paramos gavėjų, koordinuojantysis paramos gavėjas yra atsakingas už šios informacijos gavimą bei patikrinimą prieš pateikiant ją Agentūrai (Komisijai);
- (c) turi imtis reikalingų veiksmų, kad būtų pateiktos visos pagal Sutartį reikalaujamos finansinės garantijos;
- (d) turi parengti mokėjimų prašymus atsižvelgiant į Sutarties sąlygas;
- (e) jei jis yra paskirtas kaip vienintelis mokėjimų gavėjas visų paramos gavėjų vardu, jis privalo užtikrinti, kad visi reikiami mokėjimai būtų atlikti per 30 dienų nuo laiko, kai gaus lėšas iš Agentūros (Komisijos), nebent uždelsimas turi pateisinamą priežastį. Koordinuojantysis paramos gavėjas informuos Agentūrą (Komisiją) apie Sąjungos paramos pervedimą asocijuotiesiems paramos gavėjams;

- (f) neša atsakomybę už visų reikiamų dokumentų pateikimą patikrinimų ir audito, pradėtų prieš likusios sumos mokėjimą, metu, taip pat įvertinimo pagal II.27 straipsnį metu; taip pat neša atsakomybę už visų papildomų dokumentų kopijų iš visų asocijuotųjų paramos gavėjų pateikimą mažiausiai penkerius metus po likusios sumos mokėjimo.

Koordinuojantysis paramos gavėjas negali perduoti darbų, nurodytų a – f punktuose, kaip rangos darbų kitiems paramos gavėjams ar bet kuriai trečiajai šaliai.

II.2.4 Išorinės monitoringo (stebėsenos) komandos vaidmuo

Projekto veiksmų sekimui Agentūra (Komisija) parinko išorinę stebėsenos komandą (toliau „*išorinė stebėsenos komanda*“), kad ji pagelbėtų projekto progreso sekime ir vertinime atitikimui su faktiškai patirtomis išlaidomis.

Išorinė stebėsenos komanda neturės įgaliojimų priimti sprendimus Agentūros (Komisijos) vardu. Šios komandos rekomendacija ar sprendimas paramos gavėjams negali būti traktuojamas kaip Agentūros (Komisijos) pozicija.

II.3 STRAIPSNIS – KOMUNIKACIJA TARP ŠALIŲ

II.3.1 Komunikacijos forma ir priemonės

Bet kokia komunikacija, susijusi su Sutartimi ar jos įgyvendinimu, turi būti:

- a) vykdoma raštu (popierine ar elektronine forma),
- b) turi būti nurodytas Sutarties numeris ir projekto akronimas,
- c) komunikacija turi būti atliekama naudojant komunikacijos detales, aptartas I.6 straipsnyje.

Jei viena iš šalių paprašo elektronine forma pateiktos komunikacijos rašytinio patvirtinimo per pagrįstą laiko tarpą, siuntėjas privalo kuo greičiau pateikti originalų pasirašytą popierinį dokumentą.

Prieš komunikuojant tiesiogiai su Agentūra (Komisija), koordinuojantysis paramos gavėjas turi pasitarti su *išorine stebėsenos komanda*. Bet koks susirašinėjimas, susijęs su sutartimi ar jos vykdymu, nusiųstas koordinuojančiojo paramos gavėjo Agentūrai (Komisijai), turi būti lygiagrečiai nusiųstas ir *išorinei stebėsenos komandai*.

Oficialūs pranešimai turi būti siunčiami registruotu paštu su pranešimu apie pristatymą (arba ekvivalenčia alternatyva), ar kita ekvivalenčia elektronine priemone.

II.3.2 Komunikacijos data

Bet kokia komunikacija laikoma atlikta, kai ją gauna adresatas, nebent Sutartyje nustatyta, kad pranešimas laikomas įvykdytu pranešimo išsiuntimo dieną.

Elektroninė komunikacija laikoma gauta gaunančios šalies sėkmingo to el. laiško išsiuntimo dieną, jei ji išsiūsta el. adresu, įvardintu I.6 straipsnyje. Siunčiančioji šalis privalo sugebėti įrodyti išsiuntimo datą. Jei siunčiančioji šalis gauna žinutę apie nepavykusį pristatymą, ji nedelsdama turi dėti visas pastangas, kad kita šalis gautų komunikaciją el. paštu arba paštu. Tokiu atveju, siunčiančioji šalis nebus laikoma pažeidusi įsipareigojimą nusiųsti tokią komunikaciją per nustatytą terminą.

Laiškas, siunčiamas Agentūrai (Komisijai) naudojant pašto arba kurjerio paslaugas, laikomas Agentūros (Komisijos) gautu tą dieną, kurią jis yra užregistruojamas skyriuje, nurodytame I.6.2 straipsnyje, arba tą dieną, kai jis gautas *išorinės stebėsenos komandos* – ta data, kuri yra vėlesnė.

Oficialūs pranešimai bus laikomi gautais gaunančiosios šalies tų pranešimų gavimo dieną, nurodytą siunčiančiosios šalies gautame įrodyme, kad pranešimas buvo pristatytas nurodytam gavėjui.

II.4 STRAIPSNIS – ATSAKOMYBĖ UŽ ŽALAS

II.4.1 Agentūra (Komisija) nebus laikoma atsakinga už bet kokią žalą, kurią padarė ar patyrė bet kuris paramos gavėjas, įskaitant bet kokią žalą padarytą trečiosioms šalims dėl *projekto* įgyvendinimo ar jo metu.

II.4.2 Išskyrus *nenugalimos jėgos* atvejus, paramos gavėjai privalo kompensuoti Agentūrai (Komisijai) bet kokią patirtą žalą dėl *projekto* įgyvendinimo ar dėl to, kad *projekto* įgyvendinimas ne pilnai atitiko Sutartį.

II.5 STRAIPSNIS – INTERESŲ KONFLIKTAI

II.5.1 Paramos gavėjai turi imtis visų reikiamų priemonių, kad būtų išvengta *interesų konflikto*.

II.5.2 Paramos gavėjai turi nedelsdami pranešti Agentūrai (Komisijai) apie bet kokią situaciją, dėl kurios gali kilti *interesų konfliktus* arba gali sukelti *interesų konfliktą*. Jie turi nedelsdami imtis visų būtinų veiksmų šiai padėčiai ištaisyti.

Agentūra (Komisija) pasilieka teisę nuspręsti, jog priemonės, kurių buvo imtasi, yra tinkamos, ir gali pareikalauti imtis papildomų priemonių iki nustatyto termino pabaigos.

II.6 STRAIPSNIS – KONFIDENCIALUMAS

II.6.1 *Projekto* įgyvendinimo metu ir penkerius metus po likusios sumos mokėjimo, šalys privalo užtikrinti bet kokios *konfidencialios informacijos ir dokumentų* konfidencialumą.

II.6.2 Paramos gavėjai gali naudoti *konfidencialią informaciją ir dokumentus* kitiems tikslams, negu Sutarties įsipareigojimų vykdymas, tik jei yra gavę išankstinį raštišką kitos šalies sutikimą.

II.6.3 Konfidencialumo įsipareigojimai nėra taikomi, jei:

- (a) suinteresuota šalis sutinka kitą šalį atleisti nuo šių įsipareigojimų;
- (b) *konfidenciali informacija ir dokumentai* tampa vieši kitais būdais, nei konfidencialumo įsipareigojimų pažeidimas;
- (c) *konfidencialios informacijos ir dokumentų* pavišėjimas yra reikalaujamas įstatymu;
- (d) *konfidenciali informacija ir dokumentai* yra perduodami tarp Agentūros ir Komisijos.

II.6.4 *Išorinė stebėsenos komanda* laikysis tų pačių konfidencialumo taisyklių, kurios nustatytos paramos gavėjams ir Agentūrai (Komisijai).

II.7 STRAIPSNIS – ASMENS DUOMENŲ TVARKYMAS

II.7.1 Asmens duomenų tvarkymas, kurį atlieka Agentūra (Komisija)

Visus asmens duomenis, esančius Sutartyje, Agentūra (Komisija) turi tvarkyti pagal Reglamentą (EB) Nr. 45/2001.¹

Tokie duomenys bus tvarkomi duomenų valdytojo, nurodyto I.6.1 straipsnyje, tik Sutarties vykdymo, valdymo ir stebėsenos tikslais arba siekiant apsaugoti ES finansinius interesus, įskaitant patikrinimus, auditą ir tyrimus pagal II.27 straipsnį.

Paramos gavėjai turi teisę prieiti prie savo asmens duomenų ir juos ištaisyti. Šiuo tikslu jie turi siųsti visus klausimus apie savo asmens duomenų tvarkymą duomenų valdytojui nurodytam I.6.1 straipsnyje.

Paramos gavėjai bet kuriuo metu gali kreiptis į Europos duomenų apsaugos priežiūros pareigūną.

II.7.2 Asmens duomenų tvarkymas, kurį atlieka paramos gavėjai

Paramos gavėjai turi tvarkyti asmens duomenis pagal Sutartį, laikydamiesi taikomų ES ir nacionalinių duomenų apsaugos taisyklių (įskaitant leidimus ar pranešimo reikalavimus).

Paramos gavėjai gali suteikti savo darbuotojams prieigą tik prie duomenų, kurie yra būtini Sutarties įgyvendinimui, valdymui bei stebėsenai.

Paramos gavėjai įsipareigoja imtis tinkamų techninių ir organizacinių saugumo priemonių, atsižvelgdami į riziką, susijusią su duomenų naudojimu, bei į atitinkamų asmens duomenų pobūdį, siekiant:

(a) išvengti, kad įgaliojimų neturintis asmuo turėtų prieigą prie kompiuterinių sistemų, apdorojančių asmens duomenis, ypač:

- (i) neteisėto skaitymo, kopijavimo, keitimo ar pašalinimo iš laikmenų;
- (ii) neteisėto saugomų asmens duomenų įvedimo, neteisėto jų paviešinimo, pakeitimo ar ištrynimo;
- (iii) neteisėtų duomenų apdorojimo sistemų naudojimo duomenų perdavimo tikslams;

(b) užtikrinti, kad teisėti duomenų apdorojimo sistemų naudotojai galėtų prieiti tik prie tų asmens duomenų, prie kurių jiems yra suteiktos teisės prieiti;

(c) registruoti, kokie asmens duomenys buvo komunikuojami, kada ir kam;

(d) užtikrinti, kad trečiųjų šalių vardu tvarkomi asmens duomenys būtų tvarkomi tik Agentūros (Komisijos) nustatyta tvarka;

¹ 2000 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 45/2001 dėl asmenų apsaugos Bendrijos institucijoms ir įstaigoms tvarkant asmens duomenis ir laisvo tokių duomenų judėjimo

(e) užtikrinti, kad asmens duomenų perdavimo metu ar laikmenų transportavimo metu, duomenys nebūtų nuskaitomi, kopijuojami ar trinami be leidimo;

(f) sutvarkyti savo organizacinę struktūrą taip, kad ji atitiktų visus duomenų apsaugos reikalavimus.

II.8 STRAIPSNIS – SAJUNGOS FINANSAVIMO MATOMUMAS

II.8.1 Informacija apie Sąjungos finansavimą ir LIFE programos bei Natura 2000 logotipų naudojimas

a) Išskyrus atvejus, kai Agentūra (Komisija) paprašo ar sutinka su kitomis sąlygomis, bet kokioje komunikacijoje ar publikacijoje, susijusioje su projektu, kuri atliekama paramos gavėjų individualiai ar kartu, įskaitant konferencijas, seminarus ar kitas informacines ar reklamines priemones (tokias kaip brošiūros, lankstinukai, plakatai, prezentacijos, elektroniniu būdu ir t. t.):

- i) turi būti nurodyta, jog projektas gavo finansavimą iš Sąjungos, ir
- ii) turi būti vaizduojamas *LIFE programos logotipas* (LIFE reglamento II priedas, <http://ec.europa.eu/environment/life/toolkit/comtools/resources/logos.htm>).
Audiovizualinėje medžiagoje, titrai pradžioje ir (arba) pabaigoje turi nurodyti aiškiai girdimą ir matomą LIFE finansinės paramos nuorodą (pvz., „Sukurta gavus Europos Sąjungos LIFE programos finansavimą“).

Viso ilgalaikio naudojimo prekės, įsigytos projekto metu, turi turėti LIFE logotipą, nebent Agentūra (Komisija) nurodė kitaip.

Kai vaizduojama kartu su kitu logotipu, LIFE programos logotipas turi turėti tinkamą dėmesį.

Įsipareigojimas naudoti *LIFE programos logotipą* nesuteikia paramos gavėjams jo išimtinio naudojimo teisės. Paramos gavėjai negali pasisavinti *LIFE programos logotipo*, kito panašaus prekinio ženklo ar logotipo nei jį registruodami, nei kitomis priemonėmis.

Pirmosios, antrosios ir trečiosios pastraipų prasme ir jame nurodytomis sąlygomis paramos gavėjai gali naudoti *LIFE programos logotipą*, prieš tai negavę Agentūros (Komisijos) leidimo.

Projektams, vykdomiems Natura 2000 teritorijose ar prisidedantiems prie Natura 2000 tinklo vientisumo, LIFE programos logotipo įpareigojimais taip pat taikomi ir Natura 2000 logotipui (<http://ec.europa.eu/environment/life/toolkit/comtools/resources/logos.htm>). Projekto svarba Natura 2000 tinklo kūrimui turi būti aprašyta informacinėse lentose bei internetinėse svetainėse.

b) Koordinuojantysis paramos gavėjas turi sukurti *projekto internetinę svetainę* ar naudoti jau esančią internetinę svetainę mažiausiai viena oficialia Europos Sąjungos kalba, kur bus skleidžiama informacija apie projekto veiksmus, pažangą ir rezultatus. Internetinės svetainės adresas, kur pagrindiniai projekto rezultatai bus prieinami viešai, turės būti nurodytas ataskaitose. Ši svetainė turės pradėti veikti vėliausiai po šešių mėnesių nuo pradžios datos, nustatytos I.2.2 straipsnyje, turės būti reguliariai atnaujinama bei veikianti mažiausiai penkerius metus po projekto pabaigos. Projekto santrauka anglų kalba, taip pat koordinuojančiojo paramos gavėjo pavadinimas ir kontaktinė informacija, bus pateikti LIFE internetinėje svetainėje ir prieinami visuomenei.

c) Paramos gavėjai turi pastatyti ir prižiūrėti *informacines lentas*, aprašančias projektą, tose vietovėse, kur jis vykdomas, strateginėse vietose, pasiekiamose ir matomose visuomenei.

II.8.2 Teiginys atleidžiantis Agentūrą (Komisiją) nuo atsakomybės

Visoje su projektu susijusioje komunikacijoje ar publikacijose, kurias atlieka paramos gavėjai individualiai ar kartu, bet kokia forma ir bet kokiomis priemonėmis, turi būti nurodyta, kad:

- (a) ji atspindi tik autoriaus požiūrį, ir
- (b) Agentūra (Komisija) neatsako už jokią tokios informacijos panaudojimą.

II.9 STRAIPSNIS – EGZISTUOJANČIOS TEISĖS, NUOSAVYBĖ IR REZULTATŲ PANAUDOJIMAS (ĮSKAITANT INTELEKTINĖS BEI PRAMONINĖS NUOSAVYBĖS TEISES)

II.9.1 Paramos gavėjų teisė į rezultatų nuosavybę

Išskyrus tuos atvejus, kai Sutartyje nurodyta kitaip, projekto rezultatų nuosavybė, įskaitant pramoninės ir intelektinės nuosavybės teises, taip pat ataskaitas bei kitus su jais susijusius dokumentus, yra patikėtos paramos gavėjams.

Siekiant skatinti aplinkai palankių technikų ir modelių naudojimą, paramos gavėjai skatinami padaryti prieinamus visoje Sąjungoje visus dokumentus, patentus ir patirtis, kurie yra tiesioginiai projekto vykdymo rezultatai, nediskriminuojančiomis ir pagrįstomis komercinėmis sąlygomis.

II.9.2 Egzistuojančios nuosavybės teisės

Jei Agentūra (Komisija) atsiunčia paramos gavėjams rašytinį prašymą, kuriame nurodo, kuriuos rezultatus ketinama panaudoti, paramos gavėjai privalo:

- a) sudaryti sąrašą, kuriame nurodytos tų rezultatų visos *jau egzistuojančios teisės*, ir
- b) pateikti šį sąrašą Agentūrai (Komisijai) vėliausiai su likusios sumos mokėjimo prašymu.

Paramos gavėjai privalo užtikrinti, kad jie ar su jais susiję subjektai turi visas teises naudoti visas jų naudojamas *jau egzistuojančias teises* Sutarties įgyvendinimo metu.

II.9.3 Sąjungos teisė naudoti rezultatus ir egzistuojančias teises

Paramos gavėjai suteikia Sąjungai ir Agentūrai (Komisijai) toliau išvardintas teises naudoti projekto rezultatus:

- (a) savo tikslams, visų pirma padarant juos prieinamus asmenims, dirbantiems Agentūrai (Komisijai), kitoms Sąjungos institucijoms, agentūroms ir organizacijoms, ir valstybių narių institucijoms, taip pat kopijavimui ir dauginimui ištiesai ar dalimis neribotu kopijų kiekiu;
- (b) atgaminimas: teisė leisti tiesioginį ar netiesioginį, laikiną ar nuolatinį rezultatų atkūrimą bet kokiomis priemonėmis (mechanine, skaitmenine ar kitokia) ir bet kokia forma, visiškai ar iš dalies;
- (c) visuomenės informavimas: teisė leisti bet kokią veiklos demonstravimą arba visuomenės

informavimą laidais ar belaidžiu būdu, įskaitant rezultatų prieinamumą visuomenei tokiu būdu, kad visuomenės nariai galėtų juos pasiekti iš savo vietos ir jų pačių pasirinktų laiku; ši teisė taip pat apima ryšius ir transliavimą kabeliu arba palydoviniu ryšiu;

- (d) platinimas: teisė leisti visuomenei bet kokia forma platinti rezultatus ar jų kopijas;
- (e) pritaikymas: teisė keisti rezultatus;
- (f) vertimui;
- (g) teisė saugoti ir archyvuoti rezultatus pagal Agentūrai (Komisijai) taikomas dokumentų tvarkymo taisykles, įskaitant skaitmeninimą ar formato keitimą išsaugojimo ar naujo naudojimo tikslais;
- (h) jei rezultatai yra dokumentai, teisė leisti pakartotinai naudoti dokumentus pagal 2011 m. gruodžio 12 d. Komisijos sprendimą 2011/833/ES dėl pakartotinio Komisijos dokumentų naudojimo, jei tas sprendimas yra taikomas ir jei dokumentai patenka į jo taikymo sritis ir nepatenka į jame nustatytas išimtis. Šios nuostatos dėlei sąvokos „pakartotinis naudojimas“ ir "dokumentas" turi Sprendime 2011/833/ES jiems suteiktą reikšmę.
- (i) įtraukimas į plačiai prieinamas duomenų bazes ar indeksus, pvz., per „atviros prieigos“ arba „atvirų duomenų“ portalus ar panašias saugyklas, nesvarbu, ar jos yra laisvai prieinamos, ar prieinamos tik užsiprenumeravus LIFE pagrindinius projekto rodiklius, kuriuos paramos gavėjai surenka dėl projekto.

Aukščiau nurodytos naudojimo teisės gali būti papildomai detalizuojamos Specialiosiose sąlygose.

Papildomos naudojimo teisės Sąjungai gali būti suteiktos Specialiosiose sąlygose.

Paramos gavėjai privalo užtikrinti, kad Sąjunga turėtų teisę naudoti bet kurias egzistuojančias teises, kurios buvo panaudotos projekto rezultatams. Išskyrus atvejus, numatytus Specialiosiose sąlygose, tos egzistuojančios teisės privalo būti panaudotos tiems patiems tikslams arba pagal tas pačias sąlygas, taikomas projektų rezultato panaudojimo teisėms.

Informacija apie autorinių teisių turėtoją turi būti pateikiama tais atvejais, kai rezultatas atskleidžiamas Sąjungoje. Autorinių teisių informacija turi būti tokia: „© – metai – autorinių teisių turėtojo vardas. Visos teisės saugomos. Licencijuota Europos Sąjungai pagal sąlygas.“.

Jei paramos gavėjai suteikia Agentūrai (Komisijai) naudojimo teises, tai neturi įtakos jos konfidencialumo įsipareigojimams pagal II.6 straipsnį arba paramos gavėjų įsipareigojimams pagal II.2.1 straipsnį.

II.10 STRAIPSNIS – PROJEKTO ĮGYVENDINIMUI REIKALINGŲ SUTARČIŲ SUDARYMAS

II.10.1 Jei *projekto* įgyvendinimui reikalingas prekių, paslaugų ar darbų pirkimas, paramos gavėjai turi sudaryti sutartis su konkurso dalyviu, pasiūliusiu geriausią kainos ir kokybės santykį, arba, atitinkamai, su konkurso dalyviu, pasiūliusiu mažiausią kainą. Sudarant sutartį, turi būti vengiama *interesų konflikto*. Konkurso procedūros turi atitikti skaidrumo ir vienodų galimybių sąlygas potencialiems rangovams. Paramos gavėjai turi turėti aprašytas procedūras, taikytas siekiant užtikrinti, kad šių sąlygų būtų laikomasi konkurso procedūrų

metu pagal savo įprastą viešųjų pirkimų politiką ir (arba) praktiką.

Paramos gavėjai privalo užtikrinti, kad Agentūra (Komisija), Europos Audito Rūmai ir Europos kovos su sukčiavimu tarnyba (OLAF) galėtų pasinaudoti savo teisėmis pagal II.27 straipsnį taip pat prieš paramos gavėjų rangovus.

Jei sutarties vertė viršija 135000 EUR, visi paramos gavėjai turi naudoti viešojo konkurso procedūrą, įskaitant skelbimą apie konkursą (-us) atitinkamose informavimo priemonėse. Reikiamos ribos nustatymui paramos gavėjas turi susumuoti visų susijusių objektų vertę.

Jei vertė yra mažesnė nei 135000 EUR arba nei numatyta taikomose nacionalinėse viešųjų pirkimų taisyklėse, paramos gavėjas turi sudaryti sutartį su dalyviu, siūlančiu geriausią kainos ir kokybės santykį arba, atitinkamai, mažiausią kainą, išvengdamas galimų interesų konfliktų ir turėti raštiškus įrodymus, kaip buvo laikomasi geriausio kainos ir kokybės santykio kriterijaus pagal įprastą paramos gavėjo viešųjų pirkimų politiką ir (arba) praktiką.

II.10.2 Paramos gavėjai, kurie yra „perkančiosios organizacijos“, kaip apibrėžta Direktyvoje 2014/24/ES², arba „perkantieji subjektai“, kaip apibrėžta Direktyvoje 2014/25/ES³, privalo laikytis taikomų nacionalinių viešųjų pirkimų taisyklių.

Paramos gavėjai turi užtikrinti, kad sąlygos, taikomos jiems pagal II.4, II.5, II.6 ir II.9 straipsnius, bus taip pat taikomos rangovams.

II.10.3 Paramos gavėjai lieka išimtinai atsakingi už *projekto* vykdymą ir Sutarties laikymąsi.

II.10.4 Jei paramos gavėjai pažeidžia savo įsipareigojimus pagal II.10.1 straipsnį, išlaidos, susijusios su atitinkama sutartimi, laikomos netinkamomis pagal II.19.2 straipsnio c, d ir e punktus.

Jei paramos gavėjai pažeidžia savo įsipareigojimus pagal II.10.2 straipsnį, dotacija gali būti sumažinta pagal II.25.4 straipsnį.

II.11 STRAIPSNIS – DALIES PROJEKTO UŽDUOČIŲ SUBRANGA

II.11.1 Paramos gavėjai gali daliai *projekto* užduočių pasitelkti subrangovus. Tokiu atveju jie turi užtikrinti, kad, papildant II.10 straipsnyje nurodytas sąlygas, būtų laikomasi ir šių sąlygų:

- (a) subrangovai negali atlikti pagrindinių *projekto* užduočių;
- (b) subrangos reikalingumas yra pagrindžiamas *projekto* pobūdžiu bei to projekto įgyvendinimo poreikiais;
- (c) numatytos subrangos išlaidos yra aiškiai nustatytos III priede numatytame biudžete;

koordinuojantysis paramos gavėjas praneša apie bet kokią subrangos pasitelkimą, jei tai nenumatyta II ir III prieduose, ir Agentūra (Komisija) tai tvirtina. Agentūra (Komisija) gali patvirtinti subrangos

² 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB

³ 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/25/ES dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/17/EB

pasitelkima, jei subrangos sutartis:

- aiškiai pateisinta vidurio laikotarpio arba galutinėje techninėje ataskaitoje, nurodytoje I.4.3 ir I.4.4 straipsniuose, ir
- nelemia Sutarties pakeitimų, dėl kurių kiltų abejonių dėl sprendimo skirti dotaciją arba lygiaverčio pareiškėjų vertinimo;

(d) paramos gavėjai užtikrina, kad:

- i) sąlygos, taikomos jiems pagal II.8 straipsnį, taip pat bus taikomos ir subrangovams;
- ii) visos subrangovų išrašytos sąskaitos turės aiškią nuorodą į LIFE projektą (pvz., numerį ir pavadinimą, ar trumpą pavadinimą) bei į užsakymą ar subrangos sutartį, išduotą paramos gavėjų;
- iii) visos subrangovų išrašytos sąskaitos bus pakankamai detalios, kad būtų įmanoma atskirti suteiktą paslaugą sudarančius komponentus (t. y. kiekvieno komponento aiškus aprašymas ir kaina).

II.11.2 Jeigu paramos gavėjai pažeidžia savo įsipareigojimus pagal II.11.1 straipsnio a, b, c arba d punktus, išlaidos, susijusios su atitinkama sutartimi, laikomos netinkamomis pagal II.19.2 straipsnio f punktą.

Jei paramos gavėjai pažeidžia savo įsipareigojimą pagal II.11.1 straipsnio e punktą, dotacija gali būti sumažinta pagal II.25.4 straipsnį.

II.12 STRAIPSNIS – FINANSINĖ PARAMA TREČIOSIOMS ŠALIMS

Netaikoma.

II.13 STRAIPSNIS – SUTARTIES PAKEITIMAI

II.13.1 Bet koks Sutarties pakeitimas turi būti atliktas raštu.

II.13.2 Pakeitimu negali būti siekiama ar jis neturi lemti tokių Sutarties pokyčių, dėl kurių kiltų abejonių dėl sprendimo skirti dotaciją arba lygiaverčio pareiškėjų vertinimo.

Tik svarbūs pokyčiai reikalauja formalaus Sutarties pakeitimo ir bus priimti tik tinkamai pagrįstais atvejais.

II.13.3 Bet koks prašymas pakeisti Sutartį turi būti:

- (a) tinkamai pagrįstas;
- (b) pateikiamas kartu su tinkamais pagrindžiančiaisiais dokumentais; ir
- (c) nusiųstas kitai šaliai likus pakankamai laiko iki pakeitimo įsigaliojimo, ir bet koku atveju vieną mėnesį iki *gyvendinimo laikotarpio* pabaigos.

Punktas c netaikomas tais atvejais, kai pakeitimo prašančioji šalis jį tinkamai pagrindžia ir kita šalis sutinka.

II.13.4 Paramos gavėjų prašymą atlikti pakeitimus jų vardu turi pateikti koordinuojantysis paramos

gavėjas. Jei koordinuojančiojo paramos gavėjo pakeitimas prašomas be jo sutikimo, prašymą turi pateikti visi kiti paramos gavėjai ir turi būti pridėdama koordinuojančiojo paramos gavėjo nuomonė arba įrodymas, kad šios nuomonės buvo paprašyta raštu.

II.13.5 Pakeitimai įsigalioja paskutinės šalies pasirašymo dieną arba pakeitimo prašymo patvirtinimo dieną.

Pakeitimai pradeda veikti tą dieną, dėl kurios sutarė šalys, arba jei tokios datos nėra, tą dieną, kai pakeitimas įsigalioja.

II.14 STRAIPSNIS – MOKĖJIMO PRAŠYMŲ PERDAVIMAS TREČIOSIOMS ŠALIMS

II.14.1 Paramos gavėjai negali perduoti trečiosioms šalims mokėjimo prašymų, kurie teikiami Agentūrai (Komisijai), išskyrus atvejus, kai Agentūra (Komisija) pritaria perdavimui, remdamasi pagrįstu rašytiniu koordinuojančiojo paramos gavėjo prašymu šiuo klausimu paramos gavėjų vardu.

Jei Agentūra (Komisija) nepriima perdavimo arba nesilaikoma perdavimo sąlygų, perdavimas neturi įtakos.

II.14.2 Jokiomis aplinkybėmis toks perdavimas neatleidžia paramos gavėjų nuo jų įsipareigojimų Agentūrai (Komisijai).

II.15 STRAIPSNIS – NENUGALIMA JĖGA *FORCE MAJEURE*

II.15.1 Šalis, susidūrusi su *force majeure*, privalo nedelsdama išsiųsti *oficialų pranešimą* kitai šaliai, nurodydama situacijos ar įvykio pobūdį, galimą trukmę ir numatomus padarinius.

II.15.2 Šalys turi imtis būtinų priemonių, kad apribotų bet kokią *force majeure* sukeltą žalą. Jos privalo padaryti viską, kas įmanoma, kad atnaujintų *projekto* įgyvendinimą kaip įmanoma greičiau.

II.15.3 Šalis, susidūrusi su *force majeure*, nebus laikoma pažeidusi Sutarties įsipareigojimų, jei tų įsipareigojimų vykdymas buvo nutrauktas dėl *force majeure*.

II.16 STRAIPSNIS – PROJEKTO ĮGYVENDINIMO SUSTABDYMAS

II.16.1 Įgyvendinimo sustabdymas iš paramos gavėjų pusės

Koordinuojantysis paramos gavėjas, kitų paramos gavėjų vardu, gali sustabdyti *projekto* įgyvendinimą ar jo dalį, jei išskirtinės aplinkybės tą įgyvendinimą padaro neįmanomu arba pernelyg sudėtingu, ypačiai *force majeure* atveju.

Koordinuojantysis paramos gavėjas privalo nedelsdamas informuoti Agentūrą (Komisiją), nuroydamas:

- (a) sustabdymo priežastis, įskaitant išsamią informaciją apie datą arba laikotarpį, per kurį įvyko išskirtinės aplinkybės; ir

- (b) numatomą atnaujinimo datą.

Kai aplinkybės leidžia paramos gavėjams atnaujinti *projekto* įgyvendinimą, koordinuojantysis paramos gavėjas privalo iš karto informuoti Agentūrą (Komisiją) ir pateikti prašymą atlikti Sutarties pakeitimą, kaip tai numato II.16.3 straipsnis. Ši prievolė netaikoma, jei Sutartis arba paramos gavėjo dalyvavimas nutraukiamas pagal II.17.1, II.17.2 arba II.17.3.1 straipsnio c arba d punktus.

II.16.2 Įgyvendinimo sustabdymas iš Agentūros (Komisijos) pusės

II.16.2.1 Sustabdymo pagrindai

Agentūra (Komisija) gali sustabdyti *projekto* ar bet kurios jo dalies įgyvendinimą:

- (a) jei Agentūra (Komisija) turi įrodymų, kad paramos gavėjas padarė *reikšmingų klaidų, pažeidimų* ar *sukčiavo* atrankos procedūroje arba įgyvendindamas Sutartį, arba jei paramos gavėjas nevykdo savo įsipareigojimų pagal Sutartį;
- (b) jei Agentūra (Komisija) turi įrodymų, kad paramos gavėjas padarė sisteminių ar pasikartojančių klaidų, *pažeidimų, sukčiavo* ar iš esmės nevykdė pareigų, susijusių su kitomis jam panašiomis sąlygomis skirtomis Sąjungos arba Europos atominės energijos bendrijos (Euratomo) finansuojamomis dotacijomis, ir tokios klaidos, pažeidimai, sukčiavimas arba pareigų nevykdymas turi esminės įtakos šiai dotacijai; arba
- (c) jei Agentūra (Komisija) įtaria, kad paramos gavėjas padarė *reikšmingų klaidų, pažeidimų, sukčiavo* ar nevykdė pareigų atrankos procedūroje arba įgyvendindamas Sutartį, ir turi patikrinti, ar tai iš tikrųjų įvyko.

II.16.2.2 Sustabdymo procedūra

1 žingsnis - Prieš sustabdydama *projekto* įgyvendinimą, Agentūra (Komisija) turi nusiųsti *oficialų pranešimą* koordinuojančiajam paramos gavėjui:

- (a) informuoti apie:
 - i) savo ketinimus sustabdyti įgyvendinimą,
 - ii) sustabdymo priežastis,
 - iii) būtinas sąlygas įgyvendinimo atnaujinimui II.16.2.1 straipsnio a ir b punktuose nurodytais atvejais; ir

- (b) pakviesti jį pateikti pastabas per 30 kalendorinių dienų nuo oficialaus pranešimo gavimo.

2 žingsnis - Jei Agentūra (Komisija) negauna pastabų arba nusprendžia tęsti procedūrą, nepaisydama gautų pastabų, ji turi nusiųsti koordinuojančiajam paramos gavėjui *oficialų pranešimą* informuodama apie tai:

- (a) įgyvendinimas sustabdomas;
- (b) sustabdymo priežastys; ir
- (c) galutinės įgyvendinimo atnaujinimo sąlygos II.16.2.1 straipsnio a ir b punktuose nurodytais atvejais; arba
- (d) II.16.2.1 straipsnio c punkte nurodytu atveju reikalingų patikrinimų orientacinė data.

Koordinuojantysis paramos gavėjas nedelsdamas turi informuoti kitus paramos gavėjus apie sustabdymą. Įgyvendinimo sustabdymas įsigalioja po penkių kalendorinių dienų po to, kai koordinuojantysis paramos gavėjas gauna *oficialų pranešimą* arba vėliau, jei *oficialiame pranešime* nurodyta kitaip.

Priešingu atveju Agentūra (Komisija) turi nusiųsti koordinuojančiajam paramos gavėjui *oficialų pranešimą*, informuojantį jį, kad ji nebetęsia sustabdymo procedūros.

II.16.2.3 Įgyvendinimo atnaujinimas

Įgyvendinimo atnaujinimui paramos gavėjai turi kuo greičiau atitikti nurodytas sąlygas ir turi informuoti Agentūrą (Komisiją) apie bet kokią padarytą pažangą.

Jei sąlygos įgyvendinimo atnaujinimui yra įvykdytos arba būtini patikrinimai yra atlikti, Agentūra (Komisija) turi nusiųsti *oficialų pranešimą* koordinuojančiajam paramos gavėjui:

- (a) informuodama, kad sustabdymo panaikinimo sąlygos įvykdytos; ir
- (b) pareikalaudama jį pristatyti prašymą pakeisti Sutartį, kaip nurodyta II.16.3 straipsnyje. Ši prievolė netaikoma, jei Sutartis arba paramos gavėjo dalyvavimas nutraukiamas pagal II.17.1, II.17.2 straipsnius arba II.17.3.1 straipsnio c, g ar h punktus.

II.16.3 Sustabdymo poveikis

Jei *projekto* įgyvendinimas gali būti atnaujintas ir Sutartis nėra nutraukta, Sutarties pakeitimas turi būti atliekamas pagal II.13 straipsnį tam, kad būtų galima:

- (a) nustatyti datą, kada *projekto* įgyvendinimas bus atnaujintas,
- (b) pratęsti *projekto* trukmę, ir
- (c) priimti kitus pakeitimus, reikalingus *projektui* pritaikyti prie naujos padėties.

Sustabdymas panaikinamas nuo pakeitime nurodytos atnaujinimo datos. Ši data gali būti ankstesnė už pakeitimo įsigaliojimo dieną.

Projekto sustabdymo metu patirtos išlaidos, susijusios su sustabdyto projekto įgyvendinimu ar sustabdyta jo dalimi, nebus kompensuojamos ar padengtos dotacijos lėšomis.

Projekto vykdymo sustabdymas neįtakoja Agentūros (Komisijos) teisės nutraukti Sutartį ar paramos gavėjo dalyvavimą pagal II.17.3 straipsnį, tai pat nepažeidžia jos teisės mažinti paramą ar susigrąžinti neteisėtai išmokėtas lėšas pagal II.25.4 ir II.26 straipsnius.

Nė viena šalis negali reikalauti atlyginti žalą dėl kitos šalies sustabdymo.

II.17 STRAIPSNIS – SUTARTIES NUTRAUKIMAS

II.17.1 Sutarties nutraukimas iš koordinuojančiojo paramos gavėjo pusės

Paramos gavėjai gali nutraukti Sutartį.

Koordinuojantysis paramos gavėjas turi nusiųsti *oficialų pranešimą* apie nutraukimą Agentūrai

(Komisijai), nurodydamas:

- (a) nutraukimo priežastis; ir
- (b) nutraukimo įsigaliojimo datą. Ši data turi būti nustatyta po *oficialaus pranešimo*.

Jei koordinuojantysis paramos gavėjas nenurodo nutraukimo priežasčių arba jei Agentūra (Komisija) mano, kad šios priežastys nepateisina nutraukimo, laikoma, kad Sutartis buvo netinkamai nutraukta.

Sutarties nutraukimas įsigalioja *oficialiame pranešime* nurodytą dieną.

II.17.2 Vieno ar daugiau paramos gavėjų dalyvavimo nutraukimas iš koordinuojančiojo paramos gavėjo pusės

Koordinuojantysis paramos gavėjas gali nutraukti vieno ar kelių paramos gavėjų dalyvavimą, veikdamas to ar tų asocijuotųjų paramos gavėjų prašymu, ar visų kitų asocijuotųjų paramos gavėjų vardu.

Koordinuojantysis paramos gavėjas turi nusiųsti *oficialų pranešimą* apie nutraukimą Agentūrai (Komisijai) ir informuoti paramos gavėją, kurio dalyvavimas nutraukiamas.

Jei koordinuojančiojo paramos gavėjo dalyvavimas nutraukiamas be jo sutikimo, *oficialų pranešimą* turi pateikti kitas asocijuotasis paramos gavėjas (veikiantis kitų asocijuotųjų paramos gavėjų vardu).

Oficialiame pranešime turi būti:

- (a) nutraukimo priežastys;
- (b) paramos gavėjo, kurio dalyvavimas nutraukiamas, nuomonė (arba įrodymas, kad ši nuomonė buvo pareikalauta raštu);
- (c) nutraukimo įsigaliojimo data. Ši data turi būti nustatyta po oficialaus pranešimo; ir
- (d) prašymas dėl pakeitimo, kaip numatyta II.17.4.2 straipsnio a punkte.

Jei koordinuojantysis paramos gavėjas ar paramos gavėjas nenurodo nutraukimo priežasčių arba jei Agentūra (Komisija) mano, kad šios priežastys nepateisina nutraukimo, dalyvavimas laikomas netinkamai nutrauktu.

Dalyvavimo nutraukimas įsigalioja *oficialiajame pranešime* nurodytą dieną.

II.17.3 Sutarties nutraukimas arba vieno ar daugiau paramos gavėjų dalyvavimo nutraukimas iš Agentūros (Komisijos) pusės

II.17.3.1 Nutraukimo pagrindai

Agentūra (Komisija) gali nutraukti Sutartį arba kurio nors vieno ar kelių paramos gavėjų dalyvavimą, jeigu:

- (a) paramos gavėjo teisinės, finansinės, techninės, organizacinės ar nuosavybės situacijos pasikeitimas gali daryti žymų poveikį Sutarties įgyvendinimui arba kelia abejonių dėl sprendimo skirti dotaciją;
- (b) po kurio nors vieno ar kelių paramos gavėjų dalyvavimo nutraukimo reikiami Sutarties

- pakeitimais keltų abejonių dėl sprendimo skirti dotaciją arba lygiaverčio pareiškėjų vertinimo;
- (c) paramos gavėjai nevykdo *projekto* kaip numatyta II priede arba jei paramos gavėjas nesilaiko kito esminio pagal Sutarties sąlygas jam tenkančio įsipareigojimo;
 - (d) dėl *force majeure* ar išimtinių aplinkybių *projekto* įgyvendinimui yra užkirstas kelias arba jis sustabdytas, ir:
 - (i) atnaujinimas yra neįmanomas; arba
 - (ii) būtini Sutarties pakeitimais keltų abejonių dėl sprendimo skirti dotaciją arba lygiaverčio pareiškėjų vertinimo;
 - (e) paramos gavėjas arba bet kuris asmuo, kuris prisiima neribotą atsakomybę už šio paramos gavėjo skolas, patenka į bet kurią iš Finansinio reglamento⁴ 106 straipsnio 1 dalies a arba b punktuose numatytą situaciją;
 - (f) paramos gavėjas ar bet kuris *susijęs asmuo* patenka į bet kurią situaciją, numatytą 106 straipsnio 1 dalies c, d, e ir f punktuose, arba pagal Finansinio reglamento 106 straipsnio 2 dalį;
 - (g) Agentūra (Komisija) turi įrodymų, kad paramos gavėjas arba bet kuris *susijęs asmuo* padarė *reikšmingų klaidų, pažeidimų* ar *sukčiavo* atrankos procedūroje arba įgyvendindamas Sutartį, įskaitant atvejus, kai tas paramos gavėjas ar *susijęs asmuo* pateikė klaidingą informaciją arba nepateikė reikalaujamos informacijos;
 - (h) Agentūra (Komisija) turi įrodymų, kad paramos gavėjas padarė sisteminių ar pasikartojančių klaidų, *pažeidimų, sukčiavo* ar padarė rimtą įsipareigojimų pažeidimą kitose Sąjungos arba Euratomo dotacijose, jam suteiktose panašiomis sąlygomis, ir tokios klaidos, *pažeidimai, sukčiavimas* ar pareigų nevykdymas turi esminį poveikį šiai dotacijai; arba
 - (i) Agentūra (Komisija) per koordinuojantįjį paramos gavėją nusiuntė paramos gavėjui *oficialų pranešimą*, kuriame buvo prašoma nutraukti su juo susijusio subjekto dalyvavimą, nes šis subjektas yra situacijoje, nurodytoje f, g arba h punktuose, ir paramos gavėjas nepaprašė atlikti pakeitimo, kuriuo būtų nutraukiamas subjekto dalyvavimas bei būtų perskirstytos jo užduotys.

II.17.3.2 Sutarties nutraukimo tvarka

1 žingsnis - Prieš nutraukdama Sutartį arba kurio nors vieno ar kelių paramos gavėjų dalyvavimą, Agentūra (Komisija) turi nusiųsti *oficialų pranešimą* koordinuojančiajam paramos gavėjui:

- (a) informuojantį apie:
 - (i) savo ketinimus dėl nutraukimo,
 - (ii) nutraukimo priežastis; ir
- (b) kviečiantį jį pateikti šią informaciją per 45 kalendorines dienas nuo oficialaus pranešimo gavimo:
 - (i) pateikti pastabas visų paramos gavėjų vardu, ir

⁴ 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES, Euratomas) Nr. 966/2012 dėl Sąjungos bendrajam biudžetui taikomų finansinių taisyklių.

(ii) II.17.3.1 straipsnio c punkto atveju informuoti Agentūrą (Komisiją) apie priemones, užtikrinančias Sutartyje numatytų įsipareigojimų laikymąsi.

2 žingsnis - Jei Agentūra (Komisija) negauna pastabų arba nusprendžia tęsti procedūrą, nepaisydama gautų pastabų, ji nusiųs koordinuojančiajam paramos gavėjui *oficialų pranešimą*, informuodama apie nutraukimą ir jo įsigaliojimo datą. Koordinuojantysis paramos gavėjas privalo nedelsdamas informuoti kitus paramos gavėjus apie nutraukimą.

Priešingu atveju Agentūra (Komisija) privalo nusiųsti koordinuojančiam gavėjui *oficialų pranešimą*, informuojantį jį, kad nutraukimo procedūra nėra tęsiama.

Nutraukimas įsigalioja:

- (a) nutraukiant pagal II.17.3.1 straipsnio a, b, c ir e punktus: *oficialiame pranešime* apie nutraukimą nustatytą dieną, aprašytą antroje pastraipoje (t. y. 2 žingsnyje aukščiau);
- (b) nutraukiant pagal II.17.3.1 straipsnio d, f, g, h ir i punktus: kitą dieną po to, kai koordinuojantysis gavėjas gauna *oficialų pranešimą* apie nutraukimą, nurodytą antroje pastraipoje (t. y. 2 žingsnyje aukščiau).

II.17.4 Nutraukimo padariniai

II.17.4.1 Sutarties nutraukimo padariniai

Per 60 kalendorinių dienų nuo sutarties nutraukimo įsigaliojimo dienos koordinuojantysis paramos gavėjas turi pateikti mokėjimo prašymą išmokėti likutį, kaip numatyta I.4.4 straipsnyje.

Jei Agentūra (Komisija) iki minėto termino negauna mokėjimo prašymo išmokėti likutį, subsidija kompensuojama arba padengiama tik toms išlaidoms, kurios įtrauktos į patvirtintą techninę ataskaitą ir, jei taikoma, į patvirtintą finansinę pažymą.

Jei Agentūra (Komisija) nutraukia Sutartį, nes koordinuojantysis paramos gavėjas pažeidė savo pareigą pateikti mokėjimo prašymą, koordinuojantysis paramos gavėjas negali pateikti mokėjimo prašymo po Sutarties nutraukimo. Tuo atveju taikoma antroji pastraipa.

Agentūra (Komisija) apskaičiuoja galutinę dotacijos sumą, kaip nurodyta II.25 straipsnyje, ir likutį, kaip nurodyta I.4.11 straipsnyje, remdamasi pateiktomis ataskaitomis. Tik išlaidos, patirtos prieš nutraukimo įsigaliojimą, yra kompensuojamos arba padengiamos dotacija. Neatsižvelgiama į išlaidas, susijusias su sutartimis, kurios turi būti vykdomos tik po nutraukimo, šios išlaidos nėra kompensuojamos ar padengiamos dotacija.

Agentūra (Komisija) gali sumažinti dotaciją pagal II.25.4 straipsnį tais atvejais, kai:

- (a) koordinuojantysis paramos gavėjas netinkamai nutraukia Sutartį, kaip apibrėžta II.17.1 straipsnyje; arba
- (b) Agentūra (Komisija) nutraukia Sutartį dėl bet kurios iš II.17.3 straipsnio c, f, g, h ir i punktuose nurodytų priežasčių.

Nė viena šalis negali reikalauti atlyginti žalą dėl to, kad kita šalis nutraukė Sutartį.

Po nutraukimo, paramos gavėjų įpareigojimai ir toliau taikomi, ypač tie, kurie numatyti I.4, II.6, II.8, II.9, II.14, II.27 straipsniuose, ir bet kokios papildomos nuostatos dėl rezultatų naudojimo, kaip nurodyta Specialiosiose sąlygose.

II.17.4.2 Vieno ar daugiau paramos gavėjų dalyvavimo nutraukimo padariniai:

- (a) Koordinuojantysis paramos gavėjas turi pateikti prašymą dėl pakeitimo, įskaitant:
 - (i) pasiūlymą perskirstyti paramos gavėjo ar gavėjų užduotis, susijusias su jų dalyvavimo nutraukimu; ir
 - (ii) prireikus įtraukti vieną ar kelis naujus paramos gavėjus, kad paramos gavėjas arba gavėjai sėkmingai įvykdytų visas jų teises ir pareigas pagal Sutartį.

Jei Agentūra (Komisija) nutraukia paramos gavėjo dalyvavimą, koordinuojantysis paramos gavėjas turi pateikti prašymą dėl pakeitimo per 60 kalendorinių dienų nuo nutraukimo įsigaliojimo dienos.

Jei koordinuojantysis paramos gavėjas nutraukia paramos gavėjo dalyvavimą, prašymas dėl pakeitimo turi būti įtrauktas į *oficialų pranešimą* apie nutraukimą, nurodytą II.17.2 straipsnyje.

Jei nutraukimas įsigalioja pasibaigus *įgyvendinimo laikotarpiui*, prašymas dėl pakeitimo nepateikiamas, nebent atitinkamas paramos gavėjas yra koordinuojantysis paramos gavėjas. Šiuo atveju pakeitimo prašyme turi būti pasiūlytas naujas koordinuojantysis paramos gavėjas.

Jei Agentūra (Komisija) atmeta prašymą dėl pakeitimo, Sutartis gali būti nutraukta pagal II.17.3.1 straipsnio b punkto nuostatas. Prašymas dėl pakeitimo gali būti atmestas, jei dėl to kyla abejonų dėl sprendimo skirti dotaciją arba prieštarauja lygiaverčiam pareiškėjų vertinimui.

- (b) Paramos gavėjas, kurio dalyvavimas nutraukiamas, turi pateikti koordinuojančiajam paramos gavėjui:
 - (i) techninę ataskaitą; ir
 - (ii) finansinę ataskaitą, apimančią laikotarpį nuo paskutinio ataskaitinio laikotarpio pabaigos iki nutraukimo įsigaliojimo dienos.

Koordinuojantysis paramos gavėjas turi įtraukti šią informaciją į mokėjimo prašymą kitam ataskaitiniam laikotarpiui.

Kompensuojamos arba padengiamos dotacija tik tos išlaidos, kurias atitinkamas paramos gavėjas patiria iki nutraukimo. Išlaidos, susijusios su sutartimis, kurios turi būti vykdomos tik po nutraukimo, nėra kompensuojamos arba padengiamos dotacija.

Agentūra (Komisija) gali sumažinti dotaciją pagal II.25.4 straipsnį tokiais atvejais:

- (a) koordinuojantysis paramos gavėjas netinkamai nutraukia paramos gavėjo dalyvavimą, kaip apibrėžta II.17.2 straipsnyje, arba
- (b) Agentūra (Komisija) nutraukia paramos gavėjo dalyvavimą dėl bet kurios iš priežasčių, išdėstytų II.17.3.1 straipsnio c, f, g, h ir i punktuose.

Nė viena šalis negali reikalauti atlyginti žalos, remdamasi tuo, kad kita šalis nutraukė paramos gavėjo dalyvavimą.

Po nutraukimo, toliau taikomi atitinkami paramos gavėjo įsipareigojimai, ypač tie, kurie numatyti I.4, II.6, II.8, II.9, II.14, II.27 straipsniuose, ir bet kokios papildomos nuostatos dėl rezultatų naudojimo, kaip nurodyta Specialiose sąlygose.

II.18 STRAIPSNIS – TAIKYTINA TEISĖ, GINČŲ SPRENDIMAS IR VYKDYTINI SPRENDIMAI

II.18.1 Sutartį reglamentuoja taikytini Sąjungos teisė, kurią prireikus papildo Belgijos teisė.

II.18.2 Pagal SESV 272 straipsnį Bendrasis Teismas arba, pateikus apeliaciją, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, turi išimtinę jurisdikciją išklausti bet kokią ginčą tarp Sąjungos ir bet kurio paramos gavėjo dėl Sutarties aiškinimo, taikymo ar galiojimo, jei tas ginčas negali būti išspręstas taikiai.

II.18.3 Pagal SESV 299 straipsnį siekdama susigrąžinimo, apibrėžto II.26 straipsnyje, Agentūra (Komisija) gali priimti vykdytiną sprendimą skirti piniginę prievolę asmenims, išskyrus valstybes.

Prieš tokį sprendimą pagal SESV 263 straipsnį gali būti pateiktas *ieškinys* Europos Sąjungos Bendrajam Teismui.

B DALIS – FINANSINĖS NUOSTATOS

II.19 STRAIPSNIS – Tinkamos finansuoti išlaidos

II.19.1 Išlaidų tinkamumo sąlygos

Projekto tinkamos finansuoti išlaidos yra paramos gavėjo faktiškai patirtos išlaidos ir kurios atitinka šiuos kriterijus:

- (a) jos patirtos per *įgyvendinimo laikotarpį*, išskyrus išlaidas, susijusias su likusios sumos mokėjimo prašymu ir atitinkamus pagrindžiančius dokumentus, nurodytus I.4.4 straipsnyje; Išlaidos laikomos patirtomis per *įgyvendinimo laikotarpį*, kai teisinis įpareigojimas sumokėti buvo pasirašytas po projekto pradžios datos ir iki projekto pabaigos datos, arba po to, kai paramos sutartį pasirašė Agentūra (Komisija), jei šis pasirašymas buvo atliktas prieš projekto pradžios datą;
- (b) jos yra nurodytos numatytame *projekto* biudžete. Numatytas biudžetas yra nustatytas III priede;
- (c) jos yra patirtos sąsajoje su *projektu*, kaip aprašyta II priede, ir yra būtinos jo įgyvendinimui;
- (d) jos yra identifikuojamos ir patikrinamos, visų pirma, jos yra ištrauktos iš paramos gavėjo apskaitos įrašus, ir nustatytos pagal paramos gavėjo įsteigimo šalyje taikomus apskaitos standartus, ir pagal įprastą paramos gavėjo apskaitos praktiką;
- (e) jos atitinka taikomus mokesčių ir socialinių teisės aktų reikalavimus; ir
- (f) jos yra racionalios, pagrįstos ir atitinka patikimo finansų valdymo principus, ypač atsižvelgiant į ekonomiškumą ir efektyvumą.

II.19.2 Tinkamos finansuoti tiesioginės išlaidos

Kad būtų tinkamos, *projekto tiesioginės išlaidos* turi atitikti II.19.1 straipsnyje nustatytas išlaidų tinkamumo sąlygas.

Visų pirma, žemiau išvardytos išlaidų kategorijos yra tinkamos finansuoti *tiesioginės išlaidos*, su sąlyga, kad jos patenkina II.19.1 straipsnyje nustatytas tinkamumo sąlygas ir toliau išvardytas sąlygas:

- (a) **personalo išlaidos**, kuris dirba pagal darbo sutartį ar lygiaverčiu skyrimo aktu su paramos gavėju ir yra priskirtas prie *projekto*, su sąlyga, kad šios išlaidos atitinka paramos gavėjo įprastinę darbo užmokesčio politiką.

Šios išlaidos apima faktinius atlyginimus kartu su socialinio draudimo įmokomis bei kitomis teisės aktuose nustatytomis išlaidomis sudarančiomis darbo užmokesčių.

Fizinių asmenų, dirbančių pagal sutartį su paramos gavėju, kuri nėra darbo sutartis, arba kurie yra trečiosios šalies komandiruojami paramos gavėjui prieš mokėjimą, išlaidos gali būti priskiriamos prie tokių personalo išlaidų, jeigu yra tenkinamos toliau išvardytos sąlygos:

- (i) asmuo dirba panašiomis sąlygomis kaip ir darbuotojas (ypač dėl darbo organizavimo būdo, atliekamų užduočių ir patalpų, kuriose jos atliekamos);
- (ii) darbo rezultatas priklauso paramos gavėjui (išskyrus atvejus, kai susitarta kitaip); ir

(iii) išlaidos ženkliai nesiskiria nuo personalo, atliekančio panašias užduotis pagal darbo sutartį su paramos gavėju, išlaidų.

Viešųjų paramos gavėjų įnašų į projekto biudžetą suma turi bent 2 % viršyti atlyginimų, kurie mokami viešųjų įstaigų darbuotojams, kurie nelaikomi „papildomais“, išlaidų sumą projekte, kaip aprašyta III priede.

„Papildomu“ personalu laikomi visi viešųjų įstaigų darbuotojai – nuolatiniai ar laikini – kurių sutartys ar sutarčių atnaujinimai:

- prasideda projekto pradžios dieną arba po jos, arba tą dieną, kai Agentūra (Komisija) pasirašo paramos sutartį, jei ši data ankstesnė nei projekto pradžios data, arba po jos, ir
- konkrečiai įdarbina/priskiria darbuotojus projektui.

(b) **kelionių ir susijusios pragyvenimo išlaidos**, su sąlyga, kad šios išlaidos atitinka įprastą paramos gavėjo kelionių praktiką;

(c) **Nusidėvėjimo sąnaudų ir prototipai**

(i) **ilgalaikio vartojimo prekių** ar kito turto nusidėvėjimo sąnaudų (naujos ar panaudotos įrangos arba infrastruktūros), kaip nurodyta paramos gavėjo apskaitos ataskaitose (t. y. inventorizuotos ar kitaip apskaitytos ilgalaikio vartojimo prekės/kitas turtas arba laikomos kapitalo išlaidomis pagal taikomus mokesčius ir apskaitos taisykles), su sąlyga, kad turtas:

- (i) yra nurašomas pagal tarptautinius apskaitos standartus ir paramos gavėjo įprastą apskaitos praktiką; ir
- (ii) įsigytas pagal II.10.1 straipsnį, jei pirkimas įvyko per *įgyvendinimo laikotarpį*;

Įrangos arba kito turto nuomos ar ilgalaikės nuomos (lizingo) išlaidos taip pat yra tinkamos finansuoti su sąlyga, kad šios išlaidos neviršija panašios įrangos ar turto nusidėvėjimo sąnaudų ir į jas neįskaičiuotas joks finansinis mokestis;

Tik ta dalis įrangos nusidėvėjimo, nuomos ar lizingo išlaidų, kuri atitinka *įgyvendinimo laikotarpį* ir faktinio panaudojimo *projekto* tikslams procentą, gali būti užskaityta nustatant tinkamas finansuoti išlaidas. Išimties atveju, visos įrangos įsigijimo išlaidos gali būti tinkamos pagal Specialiąsias sąlygas, jei tai pagrįsta *projekto* pobūdžiu ir įrangos ar turto naudojimo kontekstu;

Tinkamų finansuoti nusidėvėjimo sąnaudų apskaičiavimo pagrindas negali viršyti toliau išvardytų lubų:

- Įranga: 50 % nuo visų įsigijimo išlaidų,
- Infrastruktūra: 25 % nuo visų įsigijimo išlaidų;

Ilgalaikio vartojimo prekių įsigijimo išlaidos, įskaitant skelbimų lentas, gali būti tinkamos tik tuo atveju, jei jos turi „LIFE“ logotipą (ir, kai taikoma, „Natura 2000“ logotipą);

LIFE Techninės pagalbos projektuose, nusidėvėjimo sąnaudų bei infrastruktūros nuomos arba lizingo išlaidos nėra tinkamos finansuoti.

Prototipas yra įranga arba infrastruktūra, sukurta specialiai projekto įgyvendinimui ir kuri niekada nebuvo parduodama ir nėra prieinama kaip serijinės gamybos produktas. Prototipas turi atlikti lemiamą vaidmenį projekto parodomosiose veiklose.

- (d) eksploatacinių medžiagų ir priemonių išlaidos, išskyrus įprastas biuro eksploatacines medžiagas bei išteklius, jei jos yra:
 - (i) įsigyjamos pagal II.10.1 straipsnį; ir
 - (ii) tiesiogiai priskirtos *projektui*;
- (e) kitos išlaidos, kylančios tiesiogiai iš Sutartyje nustatytų reikalavimų (informacijos sklaida, specifinis *projekto* vertinimas, auditai, vertimai, kopijavimas), įskaitant reikalaujamų finansinių garantijų išlaidas, jei atitinkamos paslaugos yra perkamos pagal II.10.1 straipsnį;
- (f) išlaidos, susijusios su *subrangos* sutartimis (taip pat vadinamos išorės pagalbos išlaidomis) pagal II.11 straipsnį, jei laikomasi II.11.1 straipsnio a, b, c ir d punktuose nustatytų sąlygų;
- (g) finansinės paramos trečiosioms šalims išlaidos: netaikoma;
- (h) paramos gavėjo sumokėti muitai, mokesčiai ir rinkliavos, visų pirma pridėtinės vertės mokestis (PVM), jei jie įskaičiuoti į tinkamas finansuoti *tiesiogines išlaidas*, ir jei Sutartyje nenurodyta kitaip.

Neatskaitomas PVM yra tinkamos finansuoti išlaidos, išskyrus veiklas, atitinkančias suverenių galių koncepciją, praktikuojamą Šalių Narių;

- (i) išlaidos, patirtos **žemės pirkimui ar ilgalaikiai jos nuomai ar vienkartiniai kompensacijai už žemės naudojimo teisę**, kai tas žemės plotas yra iš esmės susijęs su projekto įgyvendinimu ir aiškiai jame numatytas, bus laikomos visiškai tinkamomis finansavimui, jeigu:
 - (aa) projekto metu ir po projekto tokiu pirkimu bus prisidėta prie Natura 2000 tinklo vientisumo padidavimo, išsaugojimo ir atkūrimo, įskaitant gerinant susisiekimą kuriant koridorius, tarpinius atspirties taškus ar kitus žaliosios infrastruktūros elementus;
 - (bb) įgyta žemė arba žemės naudojimo teisės priklauso įstaigai arba fiziniam asmeniui, kurie nėra projekto paramos gavėjas arba jo darbuotojas ir nėra susiję su kuo nors, dėl ko galėtų kilti interesų konfliktas;
 - (cc) žemės pirkimas yra vienintelis arba ekonomiškai efektyviausias būdas pasiekti norimą išsaugojimo rezultatą, o pirkimo kaina yra paremta rinkos kaina;
 - (dd) nupirkta žemė yra ilgam laikotarpiui rezervuojama naudoti pagal LIFE reglamento 11, 14 arba 15 straipsniuose nustatytus tikslus; ir
 - (ee) atitinkama valstybė narė perdavimo ar kitokiu būdu užtikrins tokios žemės ilgalaikį perdavimą gamtos išsaugojimo reikmėms.
 - (ff) žemės/teisių į žemę pardavėjas nėra valdžios organizacija, išskyrus trumpalaikės nuomos atvejus iš vietinės valdžios;
 - (gg) žemės pirkimui, kaip numatyta projekte, koordinuojantysis paramos gavėjas turi užtikrinti, kad įrašas žemės registre turi garantiją, kad žemė bus galutinai paskirta gamtos išsaugojimo tikslams. Jei tam tikroje valstybėje narėje žemės registras neegzistuoja arba nesuteikia pakankamų teisinių garantijų, koordinuojantysis paramos gavėjas žemės pardavimo sutartyje turi nurodyti išlygą, kad žemė yra skirta gamtos išsaugojimo tikslams. Šalyse, kuriose tokios garantijos įrašymas į žemės registrą arba pardavimo sutartį būtų nelegalus, Agentūra (Komisija) gali priimti lygiavertę garantiją šiuo tikslu su sąlyga, kad ji suteikia tokio pat teisinio lygmens apsaugą ilgam laikotarpiui ir atitinka

Reglamento Nr. 1293/2013 20 straipsnio 3 dalyje nustatytus reikalavimus;

(hh) taip pat žemei, kuri pirka privačių organizacijų, įrašas žemės registre (arba pardavimo sutartyje, jei ji priimtina vietoje to ir jei priimtina pagal prieš tai buvusią pastraipą) turi turėti garantiją, kad žemės nuosavybė bus perduota kitam juridiniam asmeniui, kurio pirminė veikla yra gamtosauga, jei toji privati organizacija būtų panaikinta arba nesugebėtų tinkamai žemės prižiūrėti pagal gamtos išsaugojimo reikalavimus. Šalyse, kuriose tokios garantijos įrašymas žemės registre arba pardavimo sutartyje teisiškai nėra galimas, Agentūra (Komisija) gali priimti lygiavertę garantiją šiuo tikslu su sąlyga, kad ji suteikia tokio pat teisinio lygmens apsaugą ilgam laikotarpiui ir atitinka Reglamento Nr. 1293/2013 20 straipsnio 3 dalyje keliamus reikalavimus;

(ii) teisių pirkimo atveju, įrašas žemės registre turi būti tinkamai pakoreguotas;

(jj) tuo atveju, jei pirka žemė vėliau pakeičiama į kitą sklypą, kuriame bus vykdomi projekto projektai, mainai turi būti atlikti vėliausiai iki projekto pabaigos, o šio straipsnio nuostatos bus taikomos žemėms, gautoms mainų keliu. Žemė, kuri įsigyta mainams, vidurio laikotarpio ataskaitos stadijoje gali būti atleista nuo garantijos, jog ši žemė bus skiriama išimtinai tik gamtos išsaugojimo reikmėms.

Žemės nuomos laikotarpis gali būti apribotas projekto trukmės (trumpalaikė nuoma) ir toks atvejis laikomas subranga, arba būti mažiausiai 20 metų (ilgalaikė nuoma) ir atitikti buveinių ir rūšių apsaugos poreikius. Ilgalaikės žemės nuomos atveju, nuomos sutartyje turi būti aiškiai apibrėžti visos nuostatos ir įsipareigojimai, kurie leis pasiekti tikslus, susijusius su buveinių ir rūšių apsauga.

LIFE Žemės pirkimo duomenų bazėje (LPD) kaupiami elektroniniai duomenys apie žemės sklypus, finansuojamus LIFE. Koordinuojantysis paramos gavėjas atsakingas už žemės pirkimo duomenų (tiek aprašymo, tiek erdvių) LPD įvedimą galutinės ataskaitos pateikimo stadijoje. Duomenų formatas turės būti pritaikytas pagal GIS standartus, naudojamus LPD. Koordinuojančiajam paramos gavėjui bus suteikta prieiga prie LPD šešis mėnesius prieš projekto pabaigos datą, numatytą I.2.2 straipsnyje.

Kaštai, patirti už prarastų pajamų kompensacijos mokėjimą, laikomi tinkamais finansuoti, jeigu išlaidos buvo reikalingos, siekiant įgyvendinti LIFE Gamtos ir Bioįvairovės, LIFE Klimato kaitos mažinimo arba LIFE Klimato kaitos prisitaikymo projektų tikslus ir jeigu kompensacijos mokėjimas:

- atitinka rinkos kainas;
- įformintas teisiniu dokumentu; ir
- kompensacija yra mokama ne valdžios institucijai, išskyrus kompensaciją vietinės valdžios institucijai, jei Agentūra (Komisija) aiškiai patvirtina, kad ji yra būtina projekto tikslams pasiekti.

(j) išlaidos, susijusios su komunikacijos medžiaga, įskaitant interneto svetainę, gali būti tinkamos tik tuo atveju, jei jos turi „LIFE“ logotipą (ir, kai reikalinga, „Natura 2000“ logotipą).

II.19.3 Tinkamos finansuoti netiesioginės išlaidos

Kad būtų tinkamos finansuoti, *netiesioginės projekto išlaidos* (dar vadinamos pridėtinėmis išlaidomis) turi atspindėti teisingai paskirstytas bendras paramos gavėjo pridėtines išlaidas ir tenkinti II.19.1 straipsnyje nustatytas tinkamumo finansuoti sąlygas.

Tinkamos finansuoti netiesioginės išlaidos deklaruojamos remiantis fiksuotą normą kaip nurodyta III priede ir atsižvelgiant į I.3.2 straipsnio a punkto iv papunktį, bei negali viršyti 7 % visų tinkamų finansuoti paramos gavėjo tiesioginių išlaidų, neįskaičiuojant žemės įsigijimo, ilgalaikės nuomos ir vienkartinų kompensacijų už žemės naudojimo teises išlaidų.

II.19.4 Netinkamos finansuoti išlaidos

Be kitų išlaidų, neatitinkančių II.19.1 straipsnyje nustatytų sąlygų, tinkamomis finansuoti negali būti laikomos šios išlaidos:

- (a) paramos gavėjo išmokėta kapitalo grąža ir dividendai;
- (b) skolos ir skolų administravimo mokesčiai;
- (c) atidėjiniai nuostoliams arba skoloms;
- (d) mokėtinos palūkanos;
- (e) abejotinos skolos;
- (f) praradimai dėl valiutos keitimo;
- (g) Agentūros (Komisijos) atliekamų pervedimų mokesčiai, kuriuos taiko paramos gavėjo bankas;
- (h) išlaidos, kurias paramos gavėjas deklaravo įgyvendindamas kitą projektą, kuriam teikiama iš Sąjungos biudžeto finansuojama dotacija. Tokios dotacijos apima valstybių narių skiriamas dotacijas, finansuojamas iš Sąjungos biudžeto, ir kitų nei Agentūra (Komisija) institucijų skiriamas dotacijas, kuriomis vykdomas Sąjungos biudžetas. Visų pirma paramos gavėjai, gaunantys iš ES arba Euratomo biudžeto finansuojamą veiklos dotaciją, šios veiklos dotacijos teikimo laikotarpiu (-iais) negali deklaruoti netiesioginių išlaidų, nebent jie gali įrodyti, kad veiklos dotacija nedengiamos jokios projekto išlaidos.
- (i) trečiųjų šalių nepiniginiai įnašai, įskaitant savanorišką darbą;
- (j) perdėtos ar neapdairios išlaidos;
- (k) atskaitytinas PVM;
- (l) bet kokios išlaidos, susijusios su veiksmais, kurie gali būti laikomi kaip kompensacijos arba žalų⁵, padarytų gamtai ar bioįvairovei patvirtintų planų ar projektų, sumažinimo priemonės;
- (m) išskyrus atvejus, išskirtinai numatytus projekto aprašyme II priede, bet kokios išlaidos, susijusios su tvarkymo planais, veiksmų planais ar kitais panašiais planais⁶, parengtais ar pakeistais LIFE projekto kontekste, jei susijęs planas nėra patvirtintas ir veikiantis iki projekto pabaigos datos. Į tai įeina ir visų procedūrinių ir teisinių žingsnių įgyvendinimo pabaigimas iki projekto pabaigos datos valstybėse narėse, kur tokios procedūros yra numatytos;
- (n) didelio masto infrastruktūros ar fundamentinių mokslinių tyrimų išlaidos, nebent tai konkrečiai numatyta projekto aprašyme II priede.

⁵ Išskyrus atvejus, kai paties LIFE projekto tikslai būtų padaryti tokia žala.

⁶ Privalomieji „After-LIFE“ planai neįeina į šią kategoriją.

II.20 STRAIPSNIS – DEKLARUOTŲ SUMŲ IDENTIFIKAVIMAS IR PATIKRINIMAS

II.20.1 Išlaidų ir įnašų deklaravimas

Kiekvienas paramos gavėjas turi deklaruoti kaip tinkamas finansuoti išlaidas arba kaip prašomą įnašą:

- (a) realių išlaidų atveju: išlaidas, kurias jis faktiškai patyrė įgyvendindamas *projektą*;
- (b) vienetinių išlaidų arba vienetinių įnašų atveju: netaikoma;
- (c) fiksuotosios sumos išlaidų arba fiksuotosios sumos įnašų atveju: netaikoma;
- (d) fiksuotosios normos išlaidų arba fiksuotosios normos įnašų atveju: suma, gauta taikant I.3.2 straipsnio a punkto iv papunktyje arba d punkte nustatytą fiksuotąją normą;
- (e) vienetinių išlaidų, deklaruotų pagal paramos gavėjo įprastą išlaidų apskaitos praktiką, atveju: netaikoma;
- (f) fiksuotosios sumos išlaidų, deklaruotų pagal paramos gavėjo įprastą išlaidų apskaitos praktiką: netaikoma;
- (g) fiksuotosios normos išlaidų, deklaruotų pagal paramos gavėjo įprastą išlaidų apskaitos praktiką: netaikoma.

II.20.2 Deklaruotas išlaidas ir įnašus patvirtinantys įrašai ir kiti dokumentai

Kiekvienas paramos gavėjas turi pateikti šiuos dokumentus, kai jo prašoma atliekant II.27 straipsnyje aprašytas patikras ar auditus:

- (a) realių išlaidų atveju: atitinkamus deklaruotas išlaidas patvirtinančius dokumentus, tokius kaip sutartys, sąskaitos ir apskaitos įrašai.

Be to, paramos gavėjo įprastos apskaitos ir vidaus kontrolės procedūros turi būti tokios, kad deklaruotas sumas būtų galima tiesiogiai palyginti su jo apskaitos ataskaitose užregistruotomis ir patvirtinančiuose dokumentuose nurodytomis sumomis;

- (b) vienetinių išlaidų arba vienetinių įnašų atveju: netaikoma;
- (c) fiksuotosios sumos išlaidų arba fiksuotosios sumos įnašų atveju: netaikoma;
- (d) fiksuotosios normos išlaidų arba fiksuotosios normos įnašų atveju: atitinkamus patvirtinančiuosius dokumentus, įrodančius tinkamas finansuoti išlaidas arba prašomą įnašą, nuo kurio skaičiuojama fiksuotoji norma.

Paramos gavėjui nereikia identifikuoti faktinių tinkamų finansuoti išlaidų arba pateikti patvirtinančiųjų dokumentų, pvz., apskaitos ataskaitų, fiksuotosios normos išlaidoms;

- (e) vienetinių išlaidų, deklaruotų pagal paramos gavėjo įprastą išlaidų apskaitos praktiką, atveju: netaikoma;
- (f) fiksuotosios sumos išlaidų, deklaruotų pagal paramos gavėjo įprastą išlaidų apskaitos praktiką: netaikoma;
- (g) fiksuotosios normos išlaidų, deklaruotų pagal paramos gavėjo įprastą išlaidų apskaitos praktiką: netaikoma.

II.20.3 Išlaidų apskaitos praktikos atitikties nustatymo sąlygos

Netaikoma

II.21 STRAIPSNIS – SU PARAMOS GAVĖJAIS SUSIJUSIŲ SUBJEKTŲ IŠLAIDŲ TINKAMUMAS FINANSUOTI

Jeigu į Specialiąsias sąlygas įtraukta nuostata dėl su paramos gavėjais susijusių subjektų, tokio subjekto patirtos išlaidos yra tinkamos finansuoti, jeigu:

- (a) jos tenkina tas pačias II.19 ir II.20 straipsnių sąlygas, taikomas paramos gavėjui, ir;
- (b) paramos gavėjas, su kuriuo yra susijęs subjektas, užtikrina, kad sąlygos, taikomos paramos gavėjui pagal II.4, II.5, II.6, II.8, II.10, II.11 ir II.27 straipsnius, taip pat yra taikomos tam subjektui.

II.22 STRAIPSNIS – BIUDŽETO PAKEITIMAI

Paramos gavėjams leidžiama patikslinti III priede numatytą biudžetą perskirstant sumas tarpusavyje, ir neviršijant 20 % limito nuo bendrų tinkamų finansuoti išlaidų tarp skirtingų biudžeto kategorijų, jei *projektas* yra įgyvendinamas taip, kaip aprašyta II priede. Tokiam patikslinimui atlikti nereikia Sutarties pakeitimo, kaip nustatyta II.13 straipsnyje.

Tačiau paramos gavėjai negali pridėti papildomų išlaidų, susijusių su *subrangos sutartimis*, nenumatytomis I priede, nebent tokias papildomas subrangos sutartis pagal II.11.1 straipsnio d punktą patvirtintų Agentūra (Komisija).

Nukrypstant nuo pirmos pastraipos, jeigu paramos gavėjai nori pakeisti įnašą, į kurią kiekvienas iš jų turi teisę, kaip nurodyta II.26.3 straipsnio trečios pastraipos c punkte, dydį, koordinuojantysis paramos gavėjas turi paprašyti padaryti pakeitimą, kaip nustatyta II.13 straipsnyje.

II.23 STRAIPSNIS – ATASKAITŲ TEIKIMO ĮSIPAREIGOJIMŲ NEVYKDYMAS

Agentūra (Komisija) gali nutraukti Sutartį, kaip numatyta II.17.3.1 straipsnio c punkte, ir gali sumažinti dotaciją, kaip numatyta II.25.4 straipsnyje, jei koordinuojantysis paramos gavėjas:

- (a) per 90 kalendorinių dienų nuo atitinkamo ataskaitinio laikotarpio pabaigos nepateikė tarpinio mokėjimo prašymo arba likusios sumos mokėjimo prašymo kartu su I.4.3 ar I.4.4 straipsniuose nurodytais dokumentais; ir
- (b) vis dar nepateikia tokio prašymo per kitas 60 kalendorinių dienų nuo raštiško Agentūros (Komisijos) priminimo.

II.24 STRAIPSNIS – MOKĖJIMŲ SUSTABDYMAS IR MOKĖJIMO TERMINŲ SUSTABDYMAS

II.24.1 Mokėjimų sustabdymas

II.24.1.1 Sustabdymo pagrindai

Agentūra (Komisija) gali bet kuriuo metu visiškai arba iš dalies sustabdyti išankstinio finansavimo

mokėjimą ir tarpinius mokėjimus vienam ar daugiau paramos gavėjų arba likučio išmokėjimą visiems paramos gavėjams:

- (a) jeigu Agentūra (Komisija) turi įrodymų, kad paramos gavėjas padarė *reikšmingų klaidų, pažeidimų* ar *sukčiavo* atrankos procedūroje arba įgyvendindamas Sutartį, arba jei paramos gavėjas nevykdo savo įsipareigojimų pagal Sutartį;
- (b) jeigu Agentūra (Komisija) turi įrodymų, kad paramos gavėjas padarė sisteminių ar pasikartojančių klaidų, *pažeidimų, sukčiavo* ar iš esmės nevykdė pareigų, susijusių su kitomis jam panašiomis sąlygomis skirtomis Sąjungos arba Europos atominės energijos bendrijos (Euratomo) finansuojamomis dotacijomis, ir tokios klaidos, pažeidimai, sukčiavimas arba pareigų nevykdymas turi esminės įtakos šiai dotacijai; arba
- (c) jei Agentūra (Komisija) įtaria, kad paramos gavėjas padarė *reikšmingų klaidų, pažeidimų, sukčiavo* ar nevykdė pareigų atrankos procedūroje arba įgyvendindamas Sutartį, ir turi patikrinti, ar tai iš tikrųjų įvyko.

II.24.1.2 Sustabdymo procedūra

1 žingsnis - Prieš sustabdydama mokėjimus, Agentūra (Komisija) turi nusiųsti *oficialų pranešimą* koordinuojančiajam paramos gavėjui:

- (a) informuojant apie:
 - (i) savo ketinimus sustabdyti mokėjimus;
 - (ii) sustabdymo priežastis;
 - (iii) II.24.1.1 straipsnio a ir b punktuose nurodytais atvejais sąlygas, kurios turi būti įvykdytos, kad mokėjimai būtų atnaujinti; ir
- (b) pakviečiant koordinuojantįjį paramos gavėją pateikti pastabas per 30 kalendorinių dienų nuo tokio *oficialaus pranešimo* gavimo.

2 žingsnis - Jei Agentūra (Komisija) negauna pastabų arba nusprendžia tęsti procedūrą, nepaisydama gautų pastabų, ji turi nusiųsti koordinuojančiajam paramos gavėjui *oficialų pranešimą* apie:

- (a) mokėjimų sustabdymą;
- (b) sustabdymo priežastis;
- (c) galutines mokėjimų atnaujinimo sąlygas II.24.1.1 straipsnio a ir b punktuose nurodytais atvejais;
- (d) orientacinę reikiamo patikrinimo užbaigimo datą II.24.1.1 straipsnio c punkte nurodytu atveju.

Koordinuojantysis paramos gavėjas privalo nedelsdamas informuoti kitus paramos gavėjus apie sustabdymą. Sustabdymas įsigalioja tą dieną, kai Agentūra (Komisija) išsiunčia oficialų pranešimą apie sustabdymą (2 žingsnis).

Priešingu atveju, Agentūra (Komisija) turi nusiųsti koordinuojančiajam paramos gavėjui *oficialų pranešimą*, informuojantį jį, kad ji netęsia sustabdymo procedūros.

II.24.1.3 Sustabdymo padariniai

Mokėjimų sustabdymo laikotarpiu, koordinuojantysis paramos gavėjas negali pateikti:

- (a) jokių mokėjimo prašymų ir patvirtinančių dokumentų, nurodytų I.4.2, I.4.3 ir I.4.4 straipsniuose, arba
- (b) tais atvejais, kai sustabdomi išankstinio finansavimo mokėjimai arba tarpiniai mokėjimai tik vienam ar keliems paramos gavėjams, jokių mokėjimo prašymų ir patvirtinančių dokumentų, susijusių su atitinkamo paramos gavėjo ar gavėjų dalyvavimu *projekte*.

Atitinkami mokėjimo prašymai ir patvirtinantys dokumentai gali būti pateikti iš karto po mokėjimų atnaujinimo, arba gali būti įtraukti į pirmąjį mokėjimo prašymą, pateikiamą pagal I.4.1 straipsnyje nustatytą tvarkaraštį po mokėjimų atnaujinimo.

Mokėjimų sustabdymas neturi įtakos koordinuojančiojo paramos gavėjo teisei sustabdyti *projekto* įgyvendinimą, kaip numatyta II.16.1 straipsnyje, arba nutraukti Sutartį arba paramos gavėjo dalyvavimą, kaip numatyta II.17.1 ir II.17.2 straipsniuose.

II.24.1.4 Mokėjimų atnaujinimas

Kad Agentūra (Komisija) atnaujintų mokėjimus, paramos gavėjai turi kuo greičiau įvykdyti pranešime nurodytas sąlygas ir informuoti Agentūrą (Komisiją) apie padarytą pažangą.

Jei bus tenkinamos mokėjimų atnaujinimo sąlygos, sustabdymas bus panaikintas. Agentūra (Komisija) nusiųs koordinuojančiajam paramos gavėjui *oficialų pranešimą* apie tai.

II.24.2 Mokėjimo termino sustabdymas

II.24.2.1 Agentūra (Komisija) bet kuriuo metu gali sustabdyti I.4.9, I.4.10 ir I.4.11 straipsniuose nurodytą mokėjimo terminą, jei mokėjimo prašymas negali būti patvirtintas dėl šių priežasčių:

- (a) jis neatitinka Sutarties;
- (b) nebuvo parengti atitinkami patvirtinantys dokumentai; arba
- (c) kyla abejonių dėl finansinėse ataskaitose deklaruotų išlaidų tinkamumo finansuoti ir reikia atlikti papildomas patikras, peržiūras, auditus ar tyrimus.

II.24.2.2 Agentūra (Komisija) turi nusiųsti *pranešimą* koordinuojančiajam paramos gavėjui informuodama apie:

- (a) sustabdymą ir
- (b) sustabdymo priežastis.

Sustabdymas įsigalioja tą dieną, kai Agentūra (Komisija) išsiunčia *pranešimą*.

II.24.2.3 Jei aplinkybės, dėl kurių sustabdytas mokėjimo terminas, bus pašalintos, sustabdymas bus panaikintas ir bus toliau skaičiuojamas likęs laikotarpis.

Jei sustabdymas trunka ilgiau nei du mėnesius, koordinuojantysis paramos gavėjas gali klausti Agentūros (Komisijos), ar sustabdymas tęsis.

Jei mokėjimo terminas sustabdytas dėl to, kad techninės ataskaitos ar finansinės ataskaitos neatitinka Sutarties, o patikslinta ataskaita nepateikiama arba pateikta, bet taip pat atmesta, Agentūra (Komisija) gali nutraukti Sutartį arba paramos gavėjo dalyvavimą, kaip nustatyta II.17.3.1 straipsnio c punkte, ir sumažinti dotaciją, kaip nustatyta II.25.4 straipsnyje.

II.25 STRAIPSNIS – GALUTINĖS DOTACIJOS SUMOS APSKAIČIAVIMAS

Galutinė dotacijos suma priklauso nuo to, kiek *projektas* buvo įgyvendintas laikantis Sutarties sąlygų.

Galutinę dotacijos sumą Agentūra (Komisija) apskaičiuoja likusios sumos mokėjimo metu. Apskaičiavimas apima šiuos etapus:

- 1 žingsnis – kompensavimo normos taikymas tinkamoms finansuoti išlaidoms ir vienetinių, fiksuotosios normos ir fiksuotosios sumos įnašų pridėjimas;
- 2 žingsnis – apribojimas iki *maksimalios dotacijos sumos*;
- 3 žingsnis – sumažinimas dėl ne pelno siekimo taisyklės;
- 4 žingsnis – sumažinimas dėl netinkamo įgyvendinimo ar kitų įsipareigojimų nevykdymo.

II.25.1 1 žingsnis – kompensavimo normos taikymas tinkamoms finansuoti išlaidoms ir vienetinių, fiksuotosios normos ir fiksuotosios sumos įnašų pridėjimas

Šio žingsnis atliekamas taip:

- (a) jeigu, kaip numatyta I.3.2 straipsnio a punkte, dotacija teikiama kompensuojant tinkamas finansuoti išlaidas, tame straipsnyje nurodytas kompensavimo procentas taikomas tinkamoms finansuoti *projekto* išlaidoms, kurias Agentūra (Komisija) patvirtino atitinkamoms išlaidų kategorijoms, paramos gavėjams ir susijusiems subjektams;
- (b) jeigu, kaip numatyta I.3.2 straipsnio b punkte, dotacija teikiama sumokant vienetinį įnašą, tame straipsnyje nurodytas vienetinis įnašas padauginamas iš faktinio vienetų skaičiaus, kurį Agentūra (Komisija) patvirtino paramos gavėjui ir su juo susijusiems subjektams;
- (c) jeigu, kaip numatyta I.3.2 straipsnio c punkte, dotacija teikiama sumokant vienkartinę išmokos (fiksuotosios sumos) įnašą, Agentūra (Komisija) taiko tame straipsnyje nurodytą vienkartinę išmoką atitinkamiems paramos gavėjams ir susijusiems subjektams tik nustačiusi, kad buvo tinkamai pagal I priedą įgyvendintos atitinkamos užduotys ar *veiklos* dalis;
- (d) jeigu, kaip numatyta I.3.2 straipsnio d punkte, dotacija teikiama sumokant fiksuotojo dydžio įnašą – tame straipsnyje nurodyta fiksuotoji norma taikoma tinkamoms finansuoti išlaidoms arba įnašui, kuriuos Agentūra (Komisija) patvirtino atitinkamiems gavėjams ir susijusiems subjektams.

II.25.2 2 žingsnis – Apribojimas iki maksimalios dotacijos sumos

Bendra suma, kurią Agentūra (Komisija) išmoka paramos gavėjams, jokiais aplinkybėmis negali viršyti *maksimalios dotacijos sumos*.

Jeigu suma, gauta atlikus 1 žingsnį, yra didesnė už šią maksimalią sumą, galutinė dotacijos suma yra apribojama iki maksimalios sumos.

II.25.3 3 žingsnis – Sumažinimas dėl ne pelno siekimo taisyklės

Paramos gavėjai negali gauti pelno iš dotacijos, nebent Specialiosiose sąlygose yra nurodyta kitaip.

Pelnas – perteklius, susidarantis, kai atlikus 1 ir 2 žingsnius gauta suma, pridėjus bendrą *projekto* įplaukų sumą, viršija bendrą tinkamų finansuoti *projekto* išlaidų sumą.

Bendra tinkamų finansuoti *projekto* išlaidų suma yra visos konsoliduotos tinkamos finansuoti išlaidos, kurias Agentūra (Komisija) patvirtino išlaidų kategorijoms, kurios buvo kompensuotos pagal I.3.2 straipsnio a punktą.

Bendra *projekto* įplaukų suma yra visos konsoliduotos įmokos, nustatytos, gautos ar patvirtintos tą dieną, kurią koordinuojantysis paramos gavėjas parengia prašymą likusios sumos mokėjimui.

Įplaukomis laikoma:

- (a) pajamos, sugeneruotos *projekto*;
- (b) finansiniai įnašai, trečiųjų šalių skirti paramos gavėjui arba susijusiam subjektui, jeigu tuos įnašus trečioji šalis specialiai skyrė tinkamoms finansuoti *projekto* išlaidoms, kurias Agentūra (Komisija) kompensavo pagal I.3.2 straipsnio a punkto i papunktį, padengti.

Įplaukomis nelaikoma:

- (a) trečiųjų šalių finansiniai įnašai, jei jie gali būti panaudoti padengti kitas, nei pagal Sutartį laikomas tinkamomis finansuoti, išlaidas;
- (b) trečiųjų šalių finansiniai įnašai, suteikti neįpareigojant grąžinti iki įgyvendinimo laikotarpio pabaigos nepanaudotos sumos.

Jei pelnas gaunamas, jis bus išskaičiuotas proporcingai galutiniam kompensavimo procentui faktiškai patirtų tinkamų finansuoti *projekto* išlaidų, patvirtintų Agentūros (Komisijos) išlaidų kategorijoms, nurodytoms I.3.2 straipsnio a punkto i papunktyje. Išskaičiavimas bus taikomas sumai, apskaičiuotai pagal 1 ir 2 žingsnius.

II.25.4 4 žingsnis – Sumažinimas dėl netinkamo įgyvendinimo ar kitų įsipareigojimų nevykdymo

Agentūra (Komisija) gali sumažinti *maksimalią dotacijos sumą*, jei *projektas* nebuvo tinkamai įgyvendintas, kaip aprašyta II priede (t. y. jei jis nebuvo įgyvendintas arba buvo įgyvendintas prastai, iš dalies arba pavėluotai) arba jei buvo neįvykdyti kiti Sutarties įsipareigojimai.

Sumažinimo suma bus proporcinga tam, kiek *projektas* buvo įgyvendintas netinkamai arba koks buvo įsipareigojimų nevykdymo pažeidimo sunkumas.

Prieš Agentūrai (Komisijai) sumažinant dotaciją, išskyrus atvejus, kai sumažinimas vykdomas dėl II.19.2 straipsnio a punkto iii papunkčio 2 % taisyklės nesilaikymo, ji turi nusiųsti koordinuojančiajam paramos gavėjui *oficialų pranešimą*:

- (a) informuodama apie:
 - (i) ketinimą sumažinti *maksimalią dotacijos sumą*,
 - (ii) sumą, kuria ji ketina sumažinti dotaciją,
 - (iii) sumažinimo priežastis;
- (b) pakviesdama jį pateikti pastabas per 30 kalendorinių dienų nuo oficialaus pranešimo gavimo.

Jei Agentūra (Komisija) negauna jokių pastabų arba nusprendžia mažinti dotaciją nepaisydama gautų pastabų, ji siunčia koordinuojančiajam paramos gavėjui *oficialų pranešimą* apie savo sprendimą.

Jei dotacija mažinama, Agentūra (Komisija) turi apskaičiuoti sumažintą dotacijos sumą, atskaičiuodama sumažinimą (apskaičiuotą proporcingai netinkamam *projekto* įgyvendinimui arba įsipareigojimų nevykdymo sunkumui) iš *maksimalios dotacijos sumos*.

Galutinė dotacijos suma bus mažesnioji iš šių dviejų:

- (a) atlikus 1–3 žingsnius gauta suma arba
- (b) atlikus 4 žingsnį sumažinta dotacijos suma.

II.26 STRAIPSNIS – SUSIGRAŽINIMAS

II.26.1 Susigrąžinimas likusios sumos mokėjimo metu

Kai likusios sumos mokėjimas įgauna grąžinimo formą, koordinuojantysis paramos gavėjas turi grąžinti Agentūrai kvestionuojamą sumą, netgi jei ji nebuvo aptariamoms sumoms galutinė gavėja. Tačiau Agentūra pasilieka teisę, kur tai reikalinga, susigrąžinti aptariamą sumą tiesiogiai iš galutinio gavėjo.

II.26.2 Susigrąžinimas po likusios sumos mokėjimo

Kai suma susigrąžinama remiantis II.27.6, II.27.7 bei II.27.8 straipsniais, atitinkamas naudos gavėjas, kuriam buvo atliktas auditas arba surinkti OLAF duomenys, turi sumokėti Agentūrai kvestionuojamą sumą. Jei audito surinkti duomenys neliečia konkretaus paramos gavėjo (ar su juo susijusių subjektų), koordinuojantysis paramos gavėjas turi grąžinti kvestionuojamą sumą Agentūrai, netgi jei jis nebuvo gautinis aptariamoms sumoms gavėjas.

Kiekvienas naudos gavėjas yra atsakingas už bet kokios nederamai Agentūros sumokėtos sumos grąžinimą kaip įmoką prie su ja susijusių subjektų patirtų išlaidų.

II.26.3 Susigrąžinimo procedūra

Prieš susigrąžinimą, Agentūra turi siųsti formalų pranešimą atitinkamam paramos gavėjui apie:

- (a) informuojant apie savo ketinimą susigrąžinti nederamai sumokėtą sumą,
- (b) nurodydama tą sumą ir susigrąžinimo priežastis;

(c) pakviesdama naudos gavėją pateikti pastabas per nustatytą laikotarpį.

Jei jokios pastabos nepateikiamos arba jeigu nepaistant pateiktų naudos gavėjo pastabų Agentūra nusprendžia tęsti susigrąžinimo procedūrą, Agentūra gali patvirtinti susigrąžinimą nusiųsdama formalų pranešimą naudos gavėjui skolos raštu, nuroydama sąlygas ir mokėjimo datą.

Jei mokėjimas neatliekamas iki datos, nurodytos skolos rašte, Agentūra (Komisija) gali susigrąžinti sumą tokiu būdu:

- (a) suveddama balansą, be išankstinio paramos gavėjo sutikimo, tarp tos sumos su sumomis, kurias Agentūra, Komisija arba vykdomoji agentūra (iš Sąjungos arba Europos atominės energetikos agentūros (Euratomo) yra skolinga atitinkamam naudos gavėjui (“balanso suvedimas”); išskirtinėmis aplinkybėmis apsaugoti Sąjungos finansinius interesus, Agentūra (Komisija) gali susigrąžinti balanso suvedimo būdu iki nurodytos datos;

Ieškinys dėl tokio balanso suvedimo gali būti pateiktas Bendrajam Europos Sąjungos teismui pagal TFEU 263 straipsnį;

- (b) parengiant finansinę garantiją, kuri parengiama remiantis I.4.9 straipsniu (“finansinės garantijos parengimas”);
- (c) laikant naudos gavėjus kartu solidariai atsakingus už maksimalią ES paramos sumą, nurodytą kiekvienam paramos gavėjui numatomame biudžete, kaip nustatyta III priede, kaip paskutinis pakeitimas;
- (d) imantis teisinių priemonių pagal II.18.2 straipsnį arba pagal Specialiąsias sąlygas arba pritaikant vykdytiną sprendimą pagal II.18.3 straipsnį.

II.26.4 Palūkanos už pavėluotus mokėjimus

Jei mokėjimas neatliekamas iki datos, nurodytos skolos rašte, susigrąžinta suma bus padidinta delspinigių palūkanų norma, nurodyta I.4.13 straipsnyje nuo mokėjimo termino dienos debeto įrašė pabaigos ir pasibaigiantį data, kai Komisija gauna mokėjimą pilna jo nesumokėta suma.

Bet koks dalinis mokėjimas pirmiausiai bus panaudojamas palūkanų už pavėluotą mokėjimą padengimui ir tik po to pačios skolos padengimui.

II.26.5 Banko mokesčiai

Bako mokesčiai, atsiradę dėl skolų grąžinimo, turi būti padengiami atitinkamo naudos gavėjo, išskyrus atvejus, kai taikoma 2007 m. lapkričio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyva 2007/64/EC dėl mokėjimo paslaugų vidinėje rinkoje.

II.27 STRAIPSNIS – PATIKRINIMAI, AUDITAI IR ĮVERTINIMAI

II.27.1 Techniniai ir finansiniai patikrinimai, auditai, tarpiniai ir galutiniai įvertinimai

Agentūra gali, projekto metu arba jam pasibaigus, atlikti techninius ir finansinius patikrinimus ir auditus, siekdama patikrinti, ar paramos gavėjai vykdo projektą tinkamai ir laikosi Sutarties

įsipareigojimų. Ji taip pat gali tikrinti įstatyminius naudos gavėjų įrašus tam, kad atliktų periodinius vienkartinių išmokų, vienetų kainų ar fiksuotų tarifų dydžių patikrinimus.

Patikrinimų ir auditų metu pateikta informacija ir dokumentai bus naudojami konfidencialiai.

Be to, Agentūra gali atlikti tarpinį arba galutinį projekto veiklos atitikimo susijusiai Sąjungos programai įvertinimą.

Patikrinimai, auditai ir įvertinimai, atliekami Agentūros, gali būti atliekami jos pačios darbuotojų arba bet kokios kitos išorinės organizacijos, turinčios įgaliojimus tai daryti jos vardu.

Tokie patikrinimai, auditai ir įvertinimai gali būti atliekami Sutarties įgyvendinimo metu per penkerius metus, pradedant nuo likusios sumos išmokėjimo dienos. Šis laikotarpis gali būti apribotas iki trejų metų, jei maksimali suma, apibrėžta I.3 straipsnyje, yra nedidesnė, nei 60000 EUR.

Patikrinimo, audito ar įvertinimo procedūra yra laikoma pradėta nuo tos datos, kai gaunamas Agentūros laiškas apie jos pradžią.

Jei atliekamas susijusio subjekto auditas, atitinkamas naudos gavėjas privalo pranešti tai susijusiam subjektui.

II.27.2 Dokumentų saugojimo tvarka

Naudos gavėjai turi saugoti visus originalius dokumentus, ypač apskaitos ir mokesčių įrašus, laikomus bet kokiose tinkamose laikmenose, įskaitant skaitmenizuotus originalus, jei jie yra patvirtinti atitinkamos šalies įstatymo ir jame nurodytomis sąlygomis, penkerių metų laikotarpyje pradedant nuo likusios sumos išmokėjimo dienos.

Šis laikotarpis, kurį dokumentai privalo būti saugojami, yra apribotas iki trejų metų, jei maksimali dotacijos suma, yra nedidesnė, nei 60000 EUR.

Laikotarpiai, nurodyti pirmoje ir antroje pastraipose, gali būti ilgesni, jeigu yra tuo metu besitęsiančių auditų, skundų, bylinėjimūsi ar pretenzijų dėl paramos vykdymo, įskaitant atvejį, nurodytą II.27.7 straipsnyje. Tokiais atvejais naudos gavėjai dokumentus turi laikyti tol, kol tokie auditai, skundai, bylinėjimai ar pretenzijos yra baigiamos.

II.27.3 Įsipareigojimas pateikti informaciją

Tais atvejais, kai patikrinimas, auditas ar įvertinimas yra pradėtas iki likusios sumos išmokėjimo, koordinuojantysis paramos gavėjas turi pateikti bet kokią informaciją, įskaitant informaciją elektroniniame formate, reikalaujamą Agentūros (Komisijos) ar bet kurio jos įgalioto išorinio subjekto. Jei reikalinga, Agentūra gali pareikalauti tokią informaciją pateikti tiesiogiai naudos gavėjo.

Tais atvejais, kai patikrinimas, auditas ar įvertinimas yra pradėtas po likusios sumos išmokėjimo, tokia informacija, nurodyta ankstesnėje pastraipoje, turi būti pateikiama atitinkamo naudos gavėjo. Jeigu atitinkamas naudos gavėjas nevykdo įsipareigojimų, numatytų pirmoje ir antroje pastraipose, Agentūra gali laikyti, kad:

- (a) bet kokie kaštai, nepakankamai pagrįsti informacija, pateikta naudos gavėjo, yra netinkami finansavimui;
- (b) bet kokia vieneto, vienkartinė arba fiksuoto tarifo įmoka, nepakankamai pagrįsta informacija, pateikta naudos gavėjo, yra netinkama.

II.27.4 Apsilankymai vietoje

Bet kokio apsilankymo vietoje metu naudos gavėjai turi suteikti Agentūros arba jos įgaliotam personalui prieigą prie vietovių ir patalpų, kuriose vykdomas ar buvo vykdomas projektas, ir prie visos informacijos, įskaitant informaciją elektroniniame formate.

Jie turi užtikrinti, kad informacija yra lengvai prieinama apsilankymo vietoje metu ir kad ta reikalaujama informacija yra pateikiama tinkama forma.

Jei atitinkamas naudos gavėjas atsisako suteikti prieigą prie vietovių, patalpų ir informacijos, kaip apibrėžta pirmoje ir antroje pastraipose, Agentūra gali laikyti, kad:

- (a) bet kokie kaštai, nepakankamai pagrįsti informacija, pateikta naudos gavėjo, yra netinkami finansavimui;
- (b) bet kokia vieneto, vienkartinė arba fiksuoto tarifo įmoka, nepakankamai pagrįsta informacija, pateikta naudos gavėjo, yra netinkama.

II.27.5 Nesuderinama audito procedūra

Remiantis audito metu surinktais duomenimis, turi būti parengta laikinoji ataskaita (“juodraštinė audito ataskaita”). Ji turi būti Agentūros ar jos įgalioto atstovo nusiųsta atitinkamam naudos gavėjui, kuris turės per 30 kalendorinių dienų nuo ataskaitos gavimo pateikti pastabas. Galutinė ataskaita (“galutinė audito ataskaita”) turi būti nusiųsta atitinkamam naudos gavėjui per 60 kalendorinių dienų nuo pastabų pateikimo laiko limitu pabaigos.

II.27.6 Audito metu surinktų duomenų pasekmės

Remiantis galutinio audito metu rastais duomenimis, Agentūra gali imtis jos manymu reikalingų priemonių, įskaitant grąžinimą likusios sumos mokėjimo metu arba po likusios sumos mokėjimo visų arba dalies jos atliktų mokėjimų, atsižvelgiant į II.26 straipsnį.

Tais atvejais, kai galutinio audito metu rasti duomenys yra po likusios sumos mokėjimo, grąžintina suma turi atitikti skirtumą tarp peržiūrėtos galinės paramos sumos, nustatytos remiantis II.25 straipsniu, ir bendros naudos gavėjams išmokėtos sumos pagal Sutartį dėl projekto įgyvendinimo.

II.27.7 Sisteminių ar pasikartojančių klaidų, nukrypimų nuo normos, apgaulės ar kitų įsipareigojimų pažeidimų taisymas

II.27.7.1 Agentūra (Komisija) gali išplėsti audito išvadas iš kitų dotacijų, jei:

- (a) nustatoma, kad atitinkamas pagalbos gavėjas padarė sisteminės ar pasikartojančias klaidas, pažeidimus, sukčiavimą ar įsipareigojimų nevykdymą kitose ES ar Euratomo sutartyse, kurios skiriamos panašiomis sąlygomis, ir tokios klaidos, pažeidimai, sukčiavimas ar pažeidimas turi esminės įtakos šiai dotacijai;

(b) galutinės audito išvados yra išsiųstos atitinkamam pagalbos gavėjui oficialiu pranešimu kartu su dotacijų sąrašu, į kurį įtrauktos išvados, per II.27.1 straipsnyje nurodytą laikotarpį.

Audito išvadų išplėtimas gali privesti prie:

- a) išlaidų atmetimas kaip netinkamas;
- b) dotacijos sumažinimą, kaip numatyta II.25.4 straipsnyje;
- c) nepagrįstų sumų susigrąžinimą, kaip numatyta II.26 straipsnyje;
- d) mokėjimų sustabdymas, kaip numatyta II.24.1 straipsnyje;

- e) projekto įgyvendinimo sustabdymas, kaip numatyta II.16.2 straipsnyje;
- f) nutraukimas, kaip numatyta II.17.3 straipsnyje.

II.27.7.2 Agentūra (Komisija) privalo išsiųsti atitinkamam paramos gavėjui oficialų pranešimą, informuojantį jį apie sisteminės ar pasikartojančias klaidas, ir apie ketinimą išplėsti audito išvadas kartu su atitinkamų dotacijų sąrašu.

a) Jei išvados susijusios su išlaidų tinkamumu, procedūra yra tokia:

1 žingsnis. Oficialiame pranešime turi būti:

- (i) kvietimas teikti pastabas dėl dotacijų, kurias paveikė išvados, sąrašo;
- (ii) prašymas pateikti peržiūrėtą finansinę atskaitomybę apie visas paveiktas dotacijas;
- iii) jei įmanoma, Agentūros (Komisijos) nustatytos ekstrapoliacijos korekcijos normos apskaičiuojamos pagal sisteminės arba periodinės klaidas, pažeidimus, sukčiavimus ar įsipareigojimų nevykdymą, jei paramos gavėjas:
 - laiko, kad peržiūrėtų finansinių ataskaitų pateikimas nėra įmanomas ar praktiškas; arba
 - nepateiks peržiūrėtų finansinių ataskaitų.

2 žingsnis. Atitinkamas paramos gavėjas turi 60 kalendorinių dienų nuo tada, kai ji gauna oficialų pranešimą, kad pateiktų pastabas ir patikslintą finansinę atskaitomybę, arba pasiūlytų tinkamai pagrįstą alternatyvų koregavimo metodą. Agentūra (Komisija) šį laikotarpį gali pratęsti pagrįstais atvejais.

3 žingsnis. Jei atitinkamas paramos gavėjas pateikia patikslintas finansines ataskaitas, kuriose atsižvelgiama į išvadas, Agentūra (Komisija) nustatys sumą, kurią reikia pataisyti, remiantis patikslintomis ataskaitomis.

Jei naudos gavėjas siūlo alternatyvų koregavimo metodą ir Agentūra (Komisija) jį priima, Agentūra (Komisija) privalo atitinkamam gavėjui pateikti oficialų pranešimą, informuojantį apie:

- i) kad ji pripažįsta alternatyvų metodą;
- (ii) peržiūrėtų reikalavimus atitinkančių išlaidų, nustatytų taikant šį metodą.

Priešingu atveju Agentūra (Komisija) privalo pateikti atitinkamam naudos gavėjui oficialų pranešimą, informuojantį apie tai:

- i) kad ji nesutinka su pastabomis arba siūlomą alternatyviu metodu;
- ii) patikslintas reikalavimus atitinkančias išlaidas, nustatytas taikant iš pradžių gavėjui pateiktą ekstrapoliacijos metodą.

Tuo atveju, kai sisteminės ar pasikartojančios klaidos, nukrypimai nuo normos, apgaulė ar kiti pažeidimai įsipareigojimuose randami po likusios sumos išmokėjimo, susigrąžintina suma turi atitikti skirtumą tarp:

- (i) peržiūrėtos galutinės paramos sumos, nustatytos pagal II.25 straipsnį, remiantis naudos gavėjo peržiūrėtomis ir Agentūros patvirtintomis deklaruotomis tinkamomis finansuoti išlaidomis arba remiantis peržiūrėtomis reikalavimus atitinkančiomis išlaidomis, atlikus ekstrapoliaciją; ir
- (ii) galutinės paramos gavėjams sumokėtos sumos projekto įgyvendinimui pagal Sutartį.

b) Jei išvados susijusios su netinkamu įgyvendinimu arba kito įsipareigojimo pažeidimu, procedūra yra tokia:

1 žingsnis. Oficialiame pranešime turi būti:

(i) kvietimas gavėjui pateikti pastabas dėl dotacijų, kurias paveikė išvados,
(ii) fiksuoto dydžio korekcija, kurią Agentūra (Komisija) ketina taikyti didžiausiai dotacijos sumai arba jos daliai pagal proporcingumo principą.

(ii) fiksuoto tarifo korekcija, kurią Agentūra (Komisija) ketina taikyti maksimaliai paramos sumai ar jos daliai laikantis proporcingumo principo.

2 žingsnis - Atitinkamas naudos gavėjas, turės 60 kalendorinių dienų nuo oficialaus pranešimo gavimo dienos tam, kad pateiktų pastabas ar pasiūlytų deramai pagrįstą fiksuoto dydžio alternatyvą.

3 žingsnis - Jei Agentūra priima paramos gavėjo pasiūlytą fiksuotą tarifą, tai ji turi nusiųsti formalų pranešimą atitinkamam naudos gavėjui ir informuoti apie:

- i) kad ji priima alternatyvų fiksuoto dydžio normą;
- (ii) ištaisytą dotacijos sumą taikant šią fiksuoto dydžio sumą.

Kitu atveju, Agentūra (Komisija) turi nusiųsti formalų pranešimą atitinkamam naudos gavėjui ir informuoti apie:

- (i) kad Agentūra nepriima pastabų arba alternatyvaus fiksuoto tarifo, pasiūlyto naudos gavėjo,
- (ii) pataisytą paramos sumą, taikant fiksuotą tarifą, apie kurį buvo naudos gavėjui pranešusi pradžioje.

Tuo atveju, kai sisteminės ar pasikartojančios klaidos, nukrypimai nuo normos, apgaulė ar kiti pažeidimai įsipareigojimuose randami po likusios sumos išmokėjimo, susigrąžintina suma turi atitikti skirtumą tarp:

- (i) peržiūrėtos galutinės paramos sumos po fiksuoto tarifo pritaikymo ir
- (ii) galutinės naudos gavėjams sumokėtos sumos projekto įgyvendinimui pagal Sutartį.

II.27.8 OLAF inspekcijos ir patikrinimai

Europos kovos su sukčiavimu tarnyba (OLAF) turi tas pačias teises kaip ir Agentūra (Komisija), ypač teisę susipažinti su duomenimis, siekiant atlikti patikrinimus ir tyrimus.

Pagal Reglamentą (Euratom, EB) Nr. 2185/9618 ir Reglamentą (ES, Euratom) Nr. 883/201319 OLAF taip pat gali atlikti patikrinimus ir inspektavimus vietoje Sąjungos teisės aktuose nustatyta tvarka saugant Sąjungos finansinius interesus nuo sukčiavimo ir kitų pažeidimų.

Prireikus OLAF išvados gali padėti Agentūrai (Komisijai) susigrąžinti sumas iš naudos gavėjų.

Be to, pagal OLAF tyrimą išaiškinti faktai gali lemti baudžiamuosius kaltinimus pagal nacionalinę teisę.

II.27.9 Europos audito rūmų vykdomi patikrinimai ir auditai

Europos audito rūmai turi tas pačias teises kaip ir Agentūra (Komisija), ypač teisę susipažinti su dokumentais, siekiant atlikti patikrinimus ir auditą.